Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 7 (14333) | 1974 оной январиин 9, среда | Сэн 2 мүнгэн

АРАД БҮГЭДЫН АЖАЛАЙ ЕХЭ ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛ

Партида, арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалгые совет хүнүүд үнэн зүрхэнэй, баяр баясхалантайгаар угтаба. Энэ документын үгэ бүхэн манай Эхэ оронгой саашадаа хүгжэн һалбаралгын аша туһада, тэрэнэй экономикые хүгжөөлгын, арад зоной байдал улам һайжаралгын аша туһада ажалай шэнэ баатаршалгануудые гаргахые уряална.

Промышленна предприятинууд, транспорт ба барилганууд дээрэ, колхозууд болон совхозуудта митингнүүд, суглаанууд болоно. Ороной ажалшад тус хандалгада харюу болгон, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлхээр бэлэн байһан тухайгаа мэдүүлнэ.

[К]ОЛЫН ХАРАА [...]ОДОЛТОЙГООР

Түсэбтэ табан жэлэй [...]дэхы, гурбадахи жэл [...]алтатайгаар түгэсөө. [...]гэрэгшэ үедэ хэһэн ажа[...]гаа дүн гаргахадаа, [...]лаһан амжалта, ушарһан [...]уу дунданиуудаа элирүү[...] [...]саашанхи зорилгоёо то[...]хойлхо болонобди.

Үнгэрэгшэ жэлдэ ажахы[...] [...]худэлмэрилэгшэд, урдаа [...]һан зорилгоёо, хараал[...] [...] түсэб, даабаряа нэрэтэй [...]тойгоор дүүргэхын тула [...]магай бэрхээр ажаллаба [...]э хэлэхэ хэрэгтэй. Һаа[...]ная бүхэнэй социалис мү[...]өөндэ эдэбхитэйгээр [...]соожо, хэжэ байһан [...]лдаа үнэн сэдьхэлээ та[...]ажаллаһанай ашаар [...]ай «Дружба» колхоз гү[...]дэ һү худалдаха жэлэйн түсэб бүри ноябрь һара[...] дүүргэһэн юм. Үнгэрһэн [...]дэ ажахымнай 6.900 [...]тнер һү гүрэндэ худал[...] түсэбтэй байгал. Де[...]риин 20-ной мэдээгээр [...]дхэлэй пунктда 7.400 [...]тнер һү ябуулаа.

[...]жал хэрэгээ табан хур[...]дал һайнаар мэдэхэ [...]лша бэрхэ малшад ман[...] [...]һала олон. Малшадай [...]союзна социалис мүры[...]дэ эрхим һайн үрэ дүн [...]аһан дүй дүршэлтэй [...]шан Мария Васильев[...] Андреева арба нэгэн [...]ын туршада харууһалжа [...]һан үнеэн бүриһөө 2.300 [...]грамм һү һаажа, аба[...] социалис уялгаяа 600 [...]граммаар үлүүлээ. Энэ [...]эрнай үнгэрэгшэ үбэл[...]гэдэ хамта хүдэлдэг нү[...] соохоо онсо шалгар[...]айнгаа түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордендо хүртэ[...] юм.

[...]ймагай һаалишад үбэл[...]гээ эрхим һайнаар үн[...]гэжэ, энэ харюусалгатай [...]ада үнеэн бүриһөө ехэ [...] һаажа абаха тухайгаа [...]убликынгаа малшадта [...]аһан гээшэ. Үбэлжэл[...]ээ һайнаар үнгэргэхэ ар[...]боломжо манай малшад[...]гүйсэд бии.

Энэ жэлэй үбэлжэлгэдэ [...]185 центнер үбһэтэй, [...]418 центнер зелёнкотой, [...]08 тонно сенажтай. [...]33 тонно силостэй, 200 [...]нно витамин ехэтэй но[...]ной гурилтай оробобди. [...]мень хэлэхэдэ, манай [...]ружба» колхоз иимэ ехэ [...]э тэжээл ямаршье урга[...]ай жэлдэ хуряажа абаа[...] юм. Мүн манда хүсэд [...]эхэ һолоомон яһала [...] Бии байгаа үбһэ тэ[...]элээ гамтайгаар гаргашал[...], бүдүүн тэжээлээ һайса [...]уулжа эдюулхэ хэрэгтэ [...]алишад болон малшаднай гол анхаралаа табидаг болонхой.

Малда үгтэхэ тэжээлые һайса буйлуулжа, зүбөөр эдюулһэнэй ашаар һү һаалимнай нёдондоной энэ үеынхиһөө нилээд ехэ болоо. Хэрбээ ноябрь һарын 24-дэ сүүдхын туршада манда 13 центнер һүн һаагдажа, 12 центнерынь гүрэндэ тушаагдадаг байгал, мүнөө үдэртөө 18 центнер һүн һаагдажа, 17 центнерынь бэлэдхэлэй пунктда ябуулагдана.

Үбэлжэлгын үедэ манай һаалишад үнеэн бүриһөө 1.355 килограммһаа бага бэшэ һү һааха социалис уялга баталан абаад, тэрэнээ нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын тула оролдожо байнхай. Манай колхоз жэлэй туршада 3.100 центнер мяха худалдаха байгал, хараалһан даабаряа, мүн лэ амжалтатайгаар бэелүүлжэ шадаа. Үхэршэд шахамалнуудаа һайнаар харууһалжа, хүндэ шэгнүүртэй мал гүрэндэ олоор тушаахын тула ехэхэн оролдолго гаргаа гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала. Ерэхэ жэлдэ колхознай 4.060 центнер мяха гүрэндэ худалдахаар хараална.

Хонишодоймнай ажал мүн лэ урагшатай һайн. Гүрэндэ «сагаан алта» тушааха түсэб най 21 центнерээр үлүүлэгдээ. Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ хонин һүрэгөө бүри олошоруулха тухайгаа Хэжэнгын хонишод бүгэдэндэ мэдүүлһэн юм. Хонишоднай хүршэ аймагайнгаа малшадай гаргаһан үүсхэлые һайшаан дэмжэһэнээ мэдүүлнэ. Дүй дүршэлтэй хонишодой нэгэн Балдан-Дамба Ринчинов зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга түлжүүлхэ социалис уялга баталан абанхай. Балдан-Дамба Эрдынеевич һүүлшын 3—4 жэлэй туршада хонин бүриһөө хурьга абажа, хамта хүдэлдэг нүхэд соохоо онсо шалгардаг малшадай нэгэн гэжэ нютаг соогоо мэдээжэ болонхой.

Хонишодой харюусалгатай ажал — түл абалга үдэр үнгэрхэ бүри ойртожо байна. Эхэ хонидой 16 отара эндэ үбэлжэнэ. Гараха һарын тэнгээр хурьга абахаар хараалнабди. Хонишод түл абалгадаа һайн бэлэдхэлтэйгээр оронхой. Ажахымнай ерэхэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 84 хурьга түлжүүлхэ социалис уялгаа амжалтатайгаар дүүргэхэ зорилго урдаа табяад, ажаллажа байна.

С. ЦЫРЕНОВ,
«Дружба» колхозой түрүүлэгшэ.
Яруунын аймаг.

Мүнөө манда бии байһан бухы юумэн үглөөдэр бидэнэй туйлаха юумэн өөһэдһөөмнай, совет хүн бүхэнэй зохёон байгуулхы шадабариһаа, ушар ёһо һайн мэдэлгэһээ, тусхай бэлэдхэлһээ, харюусалгын мэдэрэл ба журамһаа дулдыдаха. (Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалгаһаа)

ШЭНЭ ҮҮСХЭЛЭЭР УГТАБА

Үнгэрэгшэ пятницын 10 часта Улаан-Үдын ноосо сэбэрлэдэг фабрикын хүдэлмэришэд эгээл ехэ — сортировочно цех соогоо олоороо сугларжа, партида, совет арадта КПСС-эй Центральна комитедэй хандаһан Хандалгада зорюулһан митинг үнгэргөө.

Митинг дээрэ КПСС-эй Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь **А. Чукаев**, фабрикын ахалагша инженер **А. Фролова**, нооһо илгагша **Л. Батомункуева**, угаалга-хатаалгын цехэй инженер **В. Казанков**, механик **Л. Гриб**, хүдэлмэришэн **Г. Рымарева** гэгшэд үгэ хэлээ.

Тэдэнэр 1973 ондо манай ороной ажалшад коммунис байгуулалтын али бухы һалбарида гайхамшаг амжалтануудые туйлаа гэжэ тэмдэглэбэ. Промышленна продукциин хэмжээн 5.8 процентын орондо 7,3 процентээр ехэ болоо, 915 миллиард үлүүтэй киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдөө, 720 миллион тонно нефть абтаа, 131 миллион тонно булад хайлуулагдаа, 222 миллион тонно үлүүтэй ороохо таряан хуряагдаа. Бусадшье ехэ ехэ амжалтанууд бии, эрдэм наукын, соёлой, гэгээрэлэйшье талаар туйлалтанууд 1973 ондо горитой байгаа.

Совет арадай эдэ амжалтануудые саашадань арьбадхалсахые ба 5 жэлэй дүрбэ дугаар тодорхойлхы жэлые ажалай бүри ехэ туйлалтануудтайгаар түгэсхэхэ зорилготойгоор Улаан-Үдын нооһо угаадаг фабрикын коллектив энэ митинг дээрэ 1974 онойнгоо угтамжын түсэбые, социалис уялгануудаа шэнэлэн дээшэлүүлхэ шиидхэбэри абаа. Фабрикынгаа энэ жэлэй түсэбые тэдэнэр декабриин 23-да сүм дүүргэхэ, үйлэдбэриеэ 103 процентээр дээшэлүүлхэ гэжэ тогтоогоо.

Нооһо илгагша Л. Батомункуева нүхэдтэеэ бригадынгаа 1973 оной түсэбые сентябриин 21-дэ дүүргэһэн тухай, 1974 онойнгоо түсэбые энэ болзорһоо урид шалан дүүргэхэ, тиихэдээ ажалайнгаа бүтээсые 1973 онойхиһоо 10 процентээр ехэ болгохо гэжэ шиидэһэн тухайгаа мэдээсээ.

— Фабрикын 700 хүдэлмэришэн 1973 онойнгоо түсэбые һара урид дүүргээ һэн, мүнөө жэлдэ 1.000 хүн иимэ дүн харуулха уялга абанхай, — гэжэ фабрикын ахалагша инженер А. Фролова хэлээ.

Партиин Хандалгада иимэ үндэр дэбжэлтэ, үүсхэлтэ ажалаар харюусаха байһанаа фабрикын хүдэлмэришэд мэдүүлһэн байна.

Д. ЭРДЫНЕЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Улаан-Үдын нооһо угаадаг фабрикын хүдэлмэришэд митингын үедэ. 2. Нооһо илгагша Лида Батомункуева үгэ хэлэжэ байна.
С. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Каунасай ажалшад партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгые политическэ ехэ баяр дэбжэлтын оршон байдалда зүбшэн хэлсэжэ байна. Энэ шухала документые предприятинуудта хамтааран уншана, КПСС-эй ЦК-гай уряануудые хайшан гээд дүүргэхэ тухай хөөрэлдөөнүүд болоно.

— Бидэнэр, гол үйлэдбэриин эмэгтэй хүдэлмэрилэгшэд, түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы жэлдэ бүри ехэ уялгануудые дүүргэхээр бэлэмди. 1974 оной угтамжын түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулхын тула юу хэхэ тухайдаа коллективэй гэшүүн бүхэн һайтар бодожо үзэнхэй. Ткачиха бүхэн үнгэрэгшэ жэлдэ 18 станок даадаг байһан аад, саашадаа 24-ые даадаг болохо уялга абаа. Энэмнай 250 мянган метрээр ехэ бүд нэхэн гаргаха, үйлэдбэрилгэеэ 1975 оной эсэстэ байхаар түсэблэгдэһэн хэм хэмжээндэ хүргэхэ арга олгохо, — гэжэ «Кауно Аудиняй» фабрикын ткачиха А. Эгирскене хэлэбэ.

— **Шэнэ жэлдэ шухала хэрэгүүдые шиидхэхэ ёһотой болонобди. 1974 ондо ороной национальна доход 20 миллиард түхэригөөр нэмэхэ. Энэмнай зориг бадаруулхы зориго болоно.** Энэнэй тулада эдэбхитэй, габшагайгаар ажаллаха хэрэгтэй байна. Арад бүгэдын ажалай үүсхэлдэ хубитаяа оруулха гээшэ бидэнэр, хүдэлмэришэнэй нэрэ хүндын хэрэг мүн. Манай бригада 1974 ондо дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаа: түхеэрэлгэнүүдээ бүри һайнаар ашаглаһанай үндэһөөр, түсэбһөө гадуур 25 тонно саарһа үйлэдбэрилэн гаргахабди, — гэжэ Красноярска целлюлозно-саарһанай комбинадай машинист Н. Герасименко хэлэбэ.

Бухы совет хүнүүдтэ хандаһан партиин Хандалгые ехэтэ һайшаан дэмжэнэбди, табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй түсэбүүд болон уялгануудые дүүргэхын тула оролдолго хүсэлэлгэ гаргахабди гэжэ мэдүүлнэбди.

***

Социалис Ажалай Герой, ахалагша мастер И. А. Дмитриев адли ажалтай нүхэдэйнгөө — Магнитогорско металлургическа комбинадай хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдэй һанал бодолые элирхэйлэн, иигэжэ хэлэбэ:

— Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэл Магниткын металлургнуудта шанга шалгалта болоо. Нэмэлтэ хүсэ ашаглалгада оруулангүй, хүдэлжэ байгаа агрегадуудые хэрэглэлгэ һайжаруулһанай үндэһөөр, булад хайлуулгаяа миллион тонноор нэмээхэ ушартай болоһон байгаабди. Энэ шалгалта нэрэтэй солотойгоор барижа гараабди.

Бүри ехэ зорилго дүүргэхэ гэһэн Магнитогорско металлургнуудай хүсэл эрмэлзэл угтамжын түсэб доторонь элирхэйлэгдэнхэй. Мүнөө ашаглагдажа байгаа түхеэрэлгэнүүдээр шэрэм шудхалгаяа 1974 ондо 325 мянган тонноор, булад хайлуулгаяа — 350 мянган тонноор, прокат — 250 мянган тонноор нэмээхэ гэжэ шиидэнхэй.

***

Челябинска трубопрокатно заводой хүдэлмэрилэгшэд нефть ба газ дамжуулха ута соргонуудые табижа байһан барилгашадта арба мянган тонно булад соргонуудые даабариһаа гадуур бүтээжэ үгэхөөр хараалба.

***

«Түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы жэлдэ — габшагайгаар ажаллаха! гэһэн зорилго Ташкентын «Ташхимсельмаш» заводой коллектив табинхай.

***

Рязаньдахи хүдөө ажахын машинануудые бүтээдэг завод тэжээлэй корнеплодуудые хуряаха агрегат бүтээн гаргадаг болоо. Эдэ машинанууд ниитын малда шухала тэжээл бэлэдхэгшэдэй ажалай бүтээсые хори гара дахин дээшэлүүлнэ. Хүдөө тосхонойхид мүнөө жэлдэ 400 нимэ машина абаха.

***

Воронежой шинэ бүтээгшэд КПСС-эй Центральна Комитедэй уряада харюу болгон, урда тээнь угтамжын түсэбөөр тодорхойлогдоһонһоо ехэ, шэнэ уялгануудые абаба. Энэ предприятиин 80 гаран хүдэлмэришэд Социалис Ажалай Герой Н. Г. Богатыревой жэшээе халан абажа, юһэдэхи табан жэлэй талаар өөһэдынгөө хубиин даабаринуудые дүүргээд байна.

***

КПСС-эй ЦК-гай уряа индустриальна Кузбасста ехэ һонирхолтойгоор зүбшэн хэлсэгдэжэ байна.

— Жэлэйнгээ түсэб болзорһоо урид дүүргэхэ хэрэгтэ түрүүшын хубита оруулагдаба. Эхилээшэ жэлэй туршада эршэмтэй габшагайгаар ажаллаха ёһотойбди. Шахтамнай 3 миллион тонно — нёдондонойхиһоо 145 мянган тонноор ехэ нүүрһэ малтан абахаар хараална. Манайхин түсэбтөө хубилалта оруулжа, нүүрһэ малтан абалгаяа үшөө 200 мянган тонноор нэмээхэ гэбэ.

***

Алас-Дурнадахи эгээн ехэнь гэлсүүлдэг Райчихинска шэлэй заводой хүдэлмэрилэгшэд социалис шэнэ уялга абаа. Эдэнэр түсэбөө декабриин 29 хүрэтэр дүүргэхэ, 35 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл нэмэжэ үйлэдбэрилхэбди гэжэ үгэеэ үгөө.

***

Эрхим шанартай, гаргашаар бага продукци түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилхын тула шухала бухы юумэн манда бии, — гэжэ Таджикистанай Гиссарска губи талын таряашад мэдүүлбэ.

«XXII партсъезд» гэжэ колхозой түрүүлэгшэ, Таджигай ССР-эй Верховно Соведэй депутат Нарзулло Шарипов иигэжэ мэдээсэбэ: үнгэрэгшэ жэлдэ манай ажахы баян ургаса абаһан, гүрэндөө зургаа мянга гаран тонно хлопок, тэрэнэй мянга гаран тонныень — даабариһаа гадуур тушааһан байна. Гүрэндөө «сагаан алта» худалдаха табан жэлэйнгээ түсэбые үлүүлэн дүүргэхээр хараалаабди. Ургамалнуудай, мал ажалай бусад продуктнуудые абалга бага болзор соо ехээр нэмэжэ байнхай. Хабарай хүдэлмэридэ бэлэдхэл колхоздо эршэмтэй габшагайгаар ябуулагдажа байна.

(ТАСС).

НЭГЭН ДУУГААР ДЭМЖЭНЭ

Партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгые республикымнай промышленна предприятинуудай коллективүүд тон ехэ урма баяртайгаар угтажа, юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи тодорхойлхы жэлдэ бүри эдэбхитэйгээр ажаллажа, бага гаргашатайгаар ехэ продукци үйлэдбэрилхэ гэһэн хүсэд зорилго табижа байһан тухайгаа митингнүүд дээрэ мэдүүлнэ.

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй хүдэлмэришэд һаяхан Улаан булан соогоо олоороо сугларбад. Партийна организациин секретарь Н. М. Гаськова баярай митинг нээжэ, партида, совет арадта хандаһан Хандалгын удха тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөөд, турбогенераторай машинист С. Хунхеновтэ үгэ үгэбэ.

— Юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэл соо манай совет арад гайхамшаг ехэ габьяа гаргаһан байна. Орон доторнай һая наашын үзэгдөөгүй ехэ таряанай ургаса хуряагдаа. Промышленна предприятинуудай коллективүүд бии байгаа арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал табиһан байна. Тингэжэ хараалагдаһан түсэбһөө гадуур 7 миллиард түхэригэй промышленна продукци үйлэдбэрилөө, 915 миллиард үлүүтэй киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдөө. Эндэ манайшье коллективэй хубита бии гэжэ һанагдана.

КПСС-эй ЦК партида, бухы совет арадта хандаһан Хандалгые уншаад байхада олон юумэн эли болоһо үгэнэ. Бидэ үнгэрһэн жэлдэ һайнаар хүдэлжэ гараабди. Теэд туйлаһанаараа һанаагаа амаржа болохогүй. Юһэдэхи табан жэлэй даабари амжалтатайгаар дүүргэхэ гээ һаа, дүрбэдэхи тодорхойлхы жэлдэ илангаяа шангаар хүдэлхэ болонобди. Манай коллектив гараад байһан 1974 ондо арьбалһан түлишэ, бусад материал дээрэ электрын элшэ хүсэ нэмэжэ үйлэдбэрилхэ уялга абана, — гэжэ үнинэй коммунист, машинист Е. Е. Пиновэй хэлэхэдэнь, хүдэлмэришэд ехээр һайшаан дэмжээ.

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй коллектив үнгэрһэн жэл соо электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ даабаряа 1,6 процентээр үлүүлэн дүүргэһэн байха юм. 1.141 тонно түлишэ арьбалагдаа. Урлан нарижуулгын, ухаалан зохёолгын 79 дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, 65 мянган түхэригэй арьбалалта хэгдээ.

— Эдэ бүхы дүн хаража үзэхэдэ бидэнэр юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи тодорхойлхы жэлдэ бүри габшагайгаар хүдэлжэ, түрэл городойнгоо промышленностиие, хүдөө ажахые электрын галаар, городой ажалшадые халуун ууралаар түгэс хангаха арга боломжотойбди, — гэжэ станциин директор Ф. В. Печкин хэлэнэ.

Митинг дээрэ үгэ хэлэһэн хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ мэргэжэлтэд, алба хаагшад партида, совет арадта хандаһан КПСС-эй ЦК-гай Хандалгые һайшаан дэмжэжэ байһанаа мэдүүлбэд. Энэ митинг дээрэ ТЭЦ-эй коллективэй угтамжын уялга-түсэб абтаба. Улаан-Үдын ТЭЦ-эй коллектив Шэтын областиин ГРЭС-эй коллективые мүрысөөндэ уриба.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ТҮРҮҮШЫН ҮДЭРҺӨӨ — ГАБШАГАЙГААР

Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалгада зорюулагдаһан ажалшадай митинг Улаан-Үдын «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордента «Электромашина» заводто январиин 4-дэ үнгэргэгдөө.

1973 ондо цехүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илажа гаран крап бүтээдэг цехэй улаан буланда олоороо сугларһан хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадай урда эгээ түрүүлэн заводой партийна комитедэй секретарь З. Е. Сучков үгэ хэлээ.

— Табан жэлэй дүрбэдэхи жэлые шэнэ амжалтануудаар тэмдэглээ гэһэн уряатайгаар партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан хандалга дэмжэн һайшаажа, 1974 оной социалис уялгануудые нэрэтэй түрэтэйгээр дүүргэхын түлөө шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрһөө шармайн оролдоё, — гээд нүхэр Сучков заводойнгоо коллективые уряалаа.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө тон ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр дэлжэ байһан Улаан-Үдын гээр, эршэтэй шангаар хү- Советскэ районой түрүү промышленна предприятиин коллектив КПСС-эй ЦК-гай Хандалга халуунаар дэмжэжэ, 1974 ондо бүри һайнаар ажаллаха байһанаа митинг дээрэ үгэ хэлэһэн электромеханическа цехэй наладчигуудай бригадын бригадир В. А. Свирид, шудхалгын цехэй формовщигуудай бригадир В. Е. Власов, инструментальна цехэй комсомолой эхин организациин секретарь, шлифовщик А. Я. Литвинцев болон бусад өөһэдынгөө коллективэй зүгһөө мэдүүлээ. Үгэ хэлэһэн булта хүнүүд КПСС-эй ЦК-гай Хандалга һайшаажа, энээндэ харюу болгон, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэн, хүдэлмэриин шанар һайжаруулан, 1974 оной түсэб-уялгануудаа хараалагдаһан болзорһоонь холо урид дүүргэхые заводой бухы цехүүд, бригадануудай коллективүүдые уряалаа.

Электромеханическа цехэй коллектив мүнөө жэлдэ 20 олон ондоо түхэлэй шэнэ двигательнүүдые бүтээн гаргадаг болохо юм. Тус цехэй бригадир нүхэр Свирид үгэ хэлэхэдээ, КПСС-эй ЦК-гай Хандалгада габшагай ажалаараа харюусажа, юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түсэб-уялгануудые болзорһоонь урид дүүргэхэбди гэжэ найдуулаа.

Шудхалгын цехэй формовщигуудай бригада табан жэлэй түсэб В. И. Ленинэй түрэһөөр 105 наһанай ойн һайндэр болотор дүүргэхэ бди гэһэн уялга абанхай.

КПСС-эй Советскэ райкомой секретарь Н. И. Кузнецов митинг дээрэ үгэ хэлэһэн байна. КПСС-эй Центральна Комитедэй хандалгые заводой коллективэй халуунаар дэмжэн һайшаажа, оронойнгоо түрүү бусад предприятинуудай эдэбхи үүсхэл дэмжэн, саашадаа бүри бүтээсэ ехэтэй хүдэлмэриин үльгэр жэшээ харуулан ажаллаха байһандань этигэжэ байһанаа тэрэ мэдүүлээ.

М. ЦЫРЕНОВ.

РЕСПУБЛИКЫН АЙМАГУУДТА ХҮДӨӨ АЖАХЫН ТЕХНИКЭ ЗАҺАБАРИЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ
1974 ОНОЙ ЯНВАРИИН 1-нэй МЭДЭЭН
(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Трактор IV кварталай түсэб	Плуг	Сеялкэ	Кукурузын сеялкэ	Хартаабха һуулгадаг машина	Культиватор
[...]ргажанай	108	34	54	—	25	48
[...]унтын	—	100	100	—	—	—
[...]шүүрэй	111	45	45	32	32	20
[...]дын	108	29	43	42	83	35
[...]уунын	138	27	33	—	43	39
[...]арайн	149	53	44	86	31	34
[...]аамнгай	78	50	38	—	67	55
[...]банскын	162	25	63	100	12	21
[...]жэнгын	77	44	44	69	83	28
[...]рамхаанай	117	54	39	75	83	69
[...]агтын	119	70	29	44	80	52
[...]ухар-Шэбэрэй	86	37	30	24	22	16
[...]ын	—	100	100	—	—	—
[...]байкалиин	150	87	50	33	57	44
[...]йто-Байгалай	—	47	14	—	50	25
[...]жэнгын	118	56	41	39	58	34
[...]ихэнэй	137	40	57	18	—	36
[...]лаан-Үдын	212	53	57	49	36	42
[...]ориин	116	21	50	80	33	—
Республика бүхыдөө	124	44	43	42	40	37

НҮХЭР А. А. ГРЕЧКО ТАТАРАЙ АССР-тэ ЕРЭБЭ

КАЗАНЬ. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Оборонын министр, Советскэ Союзай маршал А. А. Гречко январиин 7-до Татарай АССР-тэ ерэбэ.

Партиин Татарай обкомой нэгэдэхи секретарь Ф. А, Табеев, Татарай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ С. Г. Батыев, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Г. И. Усманов, Приволжско сэрэгэй округой сэрэгүүдые командалагша, генерал-полковник Ю. А. Науменко, КПСС-эй Татарай обкомой бюрогой гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, республикын партийна, совет зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, ажалшадай түлөөлэгшэд аэропорт дээрэ А. А. Гречкые угтаа.

А. А. Гречко тэрэл үдэртөө Татарай партийна-ажахын эдэбхитэдтэй уулзаа.

[...]ОЛОНИИТЭ БА ЗАЛУУ ҮЕТЭНИИЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ

Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай һурагшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ үргэн олониитын хабаадаха асуудалнуудаар Бүхэроссиин научно-методическа конференци январиин 7-до Москвада нээгдээ. РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай, СССР-эй Педагогикын эрдэмэй академиин Президиумэй үүсхэлээр энэ суглаан эмхидхэгдэһэн байна.

Багшанар, үйлэдбэриин түрүүшүүл, эрдэмтэд, соёлой ба искусствын ажал ябуулагшад, партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай түлөөлэгшэд конференциин хүдэлмэридэ хабаадана.

Бодото байдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ багшанарай коллективүүд, арадай гэгээрэлэй зургаанууд шухала үүргэ дүүргэнэ гэжэ РСФСР-эй гэгээрэлэй министр А. И. Данилов тэмдэглэбэ. Һургуулиие ажалшадай коллективүүдэй шефтээ абалга — һурагшадые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ олониитын үргэн олоороо хабаадалсалгын эгээл нүлөө ехэтэй, аша үрэтэй ябуулгануудай нэгэн болоно гэжэ министр хэлээ.

(ТАСС).

Партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгын хэблэлдэ толилогдомсоор Ивалгын кондитерска фабрикын коллектив анхаралтайгаар танилсаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: кондитерска фабрикын карамельнэ цехэй начальник Елена Семеновна Шоноева хамта хүдэлдэг нүхэдтэеэ КПСС-эй ЦК-гай Хандалга уншажа байна.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

РАЙОННО ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

ПАРТИЙНА ХҮТЭЛБЭРИИН ШАНАР ҺАЙЖАРУУЛХА

Хориин партийна организациин, партиин райкомой хэһэн хүдэлмэри, бүтээһэн хэрэг тухай КПСС-эй райком аймагай коммунистнуудай түлөөлэгшэдэй — ээлжээтэ XXXVIII конференциин делегадуудай үмэнэ тоосоо бариба.

Аймагай арадай ажахые, соёл культурые саашадань хүгжөөхын түлөө, партийна организацинуудай хүтэлбэрилхы шадабарииe, коммунистнуудай түрүү ябаха үүргые бүри дээшэлүүлхын, зэргыень улам бэхижүүлхын түлөө тоосоото үедэ горитой оролдолгын гаргагдаһые, эмхидхэлэй ба политическэ ехэ хүдэлмэриин ябуулагдаһые КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь **П. М. Павловай** хэһэн элидхэлһээ, тоосоон тушаа үгэ хэлэһэн делегадуудай үгэнүүдэй удхаһаа тон тодорхойгоор ойлгон харанабди.

Аймагай промышленна предприятинуудай, барилгын эмхинүүдэй, совхозуудай, тэрэшэлэн али бүхы эмхи зургаанууд болон албан газарнуудай хүдэлмэриие улам һайжаруулха зорилгоор тусхай шэглэлтэй холын хараата хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулганууд тоосоото үедэ бэелүүлэгдэһэн байна. Тиигэжэ нийтын үйлэдбэриин ашаг үрэ арьбадхаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, бүтээһэн продукциин шанар һайжаруулха талаар зарим тэды алхам хэгдээ. 1970 оной дүнтэй сасуулбал, үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада промышленна продукциие худалдалгын хэмжээн 19 процентээр, ажалай бүтээсэ 12 процентээр ургаа. Юһэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэйнь түсэбые Хориин, Хүрбын леспромхозуудай, «Сельхозтехникын» аймагтахи отделениин, холбооной аймагай узелай, «Бурводстройн» ПМК-гай, «Бурсельхозмонтажай» ПМК-гай, Дээдэ-Үдын леспромхозой болон бусад хэдэн коллективүүд болзорһоонь урид дүүргээ.

Республикын модоной промышленностиин түрүү предприятинуудай нэгэн болохо Хандагайн леспромхозой хүдэлмэриин үрэ дүн яһала һайн. Продукци худалдаха гурбан жэлэй түсэб дүүргэгдэһэн, 1973 ондо эршээ бүри шангадхаһан байха юм. Ажалай бүтээсын ургалта, олзо оруулха даабаринь, бэшэшье экономическа үрэ дүнгүүдынь түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээндэ хүрэнхэй. Коллективэй дунда социалис мүрысөө һайнаар эмхидхэжэ, үйлэдбэридөө түрүү технологи, дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлжэ шадаһанай ашаг үрэ энэ мүн гэжэ тэмдэглэгдээ.

Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ сэхэ хабаатай барилганuудые бодхоохо, эдлүүриин газар шанаржуулан һайжаруулха хэрэгтэ гүрэнэй ехэ мүнгэн гаргашалагдаа. Ганса капитальна барилгада 6,5 миллион шахуу түхэригэй һомололго ашаглагдаһан байна бшуу. Энэ хугасаада таряалан, сабшалан, бэлшээри үндэһөөрнь һайжаруулха, уһалууриин системэнүүдые шэнээр бариха, капитальнаар заһабарилха хүдэлмэридэ ехэ хэмжээнэй мүнгэн зорюулагдаа.

Аймагай гол һалбари болохо хүдөө ажахые саашадань хүгжөөлгэдэ анхарал ехээр табигдаһан байна. Зүгөөр энэ үедэ тохёолдоһон сагай таарамжагүй уларил нилээд һаад түбэг ушаруулна. Тиигэбэшье гурбан жэлэй туршада аймагай совхозууд 5 мянга гаран гектар шэнэ газар элдүүрилһэн, сэбэр паарай хэмжээе 23,6 процент хүрэтэр үргэдхэһэн, агротехническэ бусад олон хэмжээ ябуулганuудые бэелүүлһэн байна. Тэрэнэй зэргээр хэды ган жэлнүүдэй ушараашье һаань, хэрбээ 1971 ондо гектар бүриһөө дунда зэргээр 7,3 центнер ороохо хуряаһан байбал, 11 центнер хүрэтэр ехэ болгогдоо.

Таряалангай ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар Анаагай совхоз горитой амжалтатай. Эндэхид тарянай газарай хубаарил эрид хубилгаһан, элдүүрилгын шэнэ гуримда ороһон зэргэтэй. Сэбэр паарайнь хэмжээн 35 процент хүрэтэрөө ургаа. Ингэжэ жэл бүхэндэ нютагайнгаа эрхэ байдалаар болоходо найдамтай ургаса хуряажа абана. Ороохо абаха гурбан жэлэй түсэбтэ даабари 114 процент дүүргэнхэй.

Нийтын адууһа малай тоо толгой энэ хугасаада яһала олошороо. Илангаяа гурбадахи жэлэй түсэб һайнаар дүүргэгдээ. Һү һаалгаар, гүрэндэ тушаалгаар аймагай ажахынууд зарим тэды амжалтатай. Үнгэрһэн жэлэй гүрэндэ һү худалдаха түсэб ноябриин 16-да дүүргэгдэжэ, даабариһаа гадуур 4.000 шахуу центнер һүн тушаагдаа. Ингэжэ гурбан жэлэй даабари үлүүлэн бэелүүлэгдэһэн зэргэтэй.

Гэхэ зуура аймагай промышленностиин, барилгын, хүдөө ажахын байдал бүхы дээрээ һайн гэхын аргагүй. Энэ талаар тоосоото элидхэл дотор, мүн делегадуудай хэлэһэн үгэнүүд соо шүүмжэлхы шэнжэтэй тобшолол хэгдээ. Үнэндөө, эдэ эгээн гол һалбаринуудай гээгдэлдэ ороһон ябадал һанаа зобоогоогүйдөө аргагүй. Ушар нимэһээ энэ гээгдэлэй ушар шалтагааниие дутагдалнуудые усадхажа, элирхэйлхэ, саашадаа эдэ түбхын түрүүндэ дундашуулай зэргэдэ оролсохо арга замаа бэдэрхэ уялгатай болгогдоно ха юм.

Түбхын түрүүндэ промышленностиин дутагдалнууд тушаа тогтое. Аймагай леспромхозууд худалдагдадаг промышленна продукциин 80 процентые үйлэдбэрилдэг байна. Гэхэ зуура хоёр жэл 11 һарын туршада тэдэнэр аяар 2,2 миллион түхэригэй продукци гүрэндөө дутуу үгөө. Энэмнай 258,7 мянган кубометр модон болоно бшуу. Илангаяа Хориин, Хүрбын леспромхозууд ехэ гээгдэлдэ оронхой. Хүршэ Хандагайн леспромхозтой аб адли эрхэ байдалтай коллективүүд. Техникээршье тэрээнһээ муу байдалтай бэшэ, модоншье бии. Эдэ хоёр леспромхозые гээгдэлһээнь гаргаха, ажал хэрэгтэнь бодото туһаламжа үзүүлхэ гэжэ КПСС-эй райком, түбхын түрүүндэ бюро мүртэй оролдолго гарганагүй гэһэн шүүмжэлэл делегат **С. А. Нархинов** тон зүб хэһэн байна. Дирекцинүүдэй, парткомуудай хүдэлмэриие үндэһөөрнь шэнжэлжэ, бодото хэмжээ абажа шадаагүйн хойшолон эндэ харагдана.

Эдэ предприятинуудта эрхим жэшээ харуулан хүдэлдэг бага комплексно бригаданууд, мастерска участогууд бии. Жэшээнь, бригадир И. Г. Тихоновэй (Хүрбын леспромхоз), мастер М. Б. Бардуевай (Хориин леспромхоз) коллективүүдэй ажалай баян дүй дүршэл яахадаа бултанай шадабари боложо шаданагүйб? Энээн тушаа анхаралаа табяагүйнь, сэдьхэлээ зобоогоогүйнь элитээр харагдана бшуу.

Аймагай оршомдо барилга-хабсаралгын, заһабари эрхилдэг элдэб янзын эмхинүүд олон болонхой. Тэдэнэй хэхэ хүдэлмэриин хэмжээн жэлһээ жэлдэ улам ехэ болоно. Гэбэшье тэдэнэр аймаг соо хэгдэдэг барилга-хабсаралгын бүхы хүдэлмэриин 40 гаран процентые хангана. Тиихэтэеэ хамта тэдэнэй хүдэлмэриин эмхидхэл һула, шанарынь үшөөл һанаһанда хүрэмөөр бэшэ, оньһожоруулга багатай. Элдэб юрэ бусын шалтагаанһаа уламжалан, барилга болзор соогоо дүүрэнэгүй. Эдэ бүгэдэ имагтал ажалай, үйлэдбэриин журамай, хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгын һулаһаа, партийна хүтэлбэриин бирагүйһөө эшэ үндэһэтэй.

Хүдөө ажахы хараха янзада ургалтатай. Зүгөөр тэрэнь табан жэлэй түсэбэй эрилтэдэ дүүрэн харюусамаар бэшэ. Үнгэрһэн гурбан жэлые Хориин аймагай ажахынууд гүрэндөө 5.508 центнер мяха, 830 центнер ноохо, 72 мянган центнер ороохо үритэйгөөр дүүргэбэ. Гэбэшье нимэ ехэ үригүй гараха дүүрэн арга боломжотой байгаа. Малаа али болохоор үлүүсэ гарзалуулһанай, эхэ мал олоор һубайруулһанай, мал түргөөр түлжүүлхэ, шахаха мэргэжэл шадабариин багадаһанай гэмээр нимэ юумэн ушараа.

Аймаг соо түл олоор абадаг, мал шахажа һураһан ажалша бэрхэ малшад олон ааб даа. Жэшээнь, Дээдэ-Тайлсын тугалшад, үхэршэдэй үшөө 1971 ондо тушааһан үхэр малайнь 81 процент, хонидойнь 59 процент тарган гэһэн сэгнэлтэтэйгээр абтаһан һаа, үнгэрһэн жэлдэ 90 ба 75 процент тэрэнь хүрэһэн байха юм. Ганса энээхэн нэгэ баримта түрүү дүй дүршэл, онол арга бэдэржэ, холуур аяншалһанай огто хэрэггүй байһые гэршэлнэ бшуу.

Али бүхы үйлэдбэрээ эзэн ёһоор эрхилжэ шадаагүйһөө уламжалан, аймагай совхозууд ажахын жэл бүхэниие ехэ гарзатайгаар дүүргэнэ. Аймагай совхозууд, багсаамжаар, ганса 1973 ондо хамтадаа аяар 1,4 миллион түхэригэй хэмжээнэй гарзада унахаар янзатай. Энээниие сагай уларилда тохожо болохогүй. Үнгэрһэн 1973 ондо аймагай ажахынууд хэзээ хэзээнэйхиһээ малай тэжээл нилээд ехээр абажа шадаа. Ямар зэргын дулаан үбэл орожо байна гээшэб. Гэнгэтэр мал эдеэлүүлгэ бирагүйгөөр эмхидхэгдэнэ. Тиигэжэ түлжүүлгэ, шахалгада табигдаһан малай шэгнүүр нэмэсэгүй, һү һаалга зарим ажахынуудта доошоо ороно, мал олоор гарзална. Эдэ баримтанууд совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй, партийна организацинуудай хангалтагүйгөөр хүдэлжэ байһые гэршэлнэ. Энэ дутагдалда конференци шүүмжэлхы сэгнэлтэ үгөө.

Тоосоото үедэ аймагай коммунистнуудай, бүхы ажалшадай дунда политическэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаа. Тэрэ хүдэлмэри партиин XXIV съездын хараалһан асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэ тэмсэлдэ үргэн нийтые элсүүлхэ, социалис мүрысөө улам үргэнөөр, үрэ дүн һайнтайгаар эмхидхэхэ хэрэгтэ зорюулагдаа. Гэбэшье үйлэдбэриин хэрэгтэй холбожо харабал, эмхидхэн ябуулһан политическэ хүдэлмэри зарим тээгүүр уг зорилгодоо хүрэжэ шадаагүй байһаниинь элирнэ. Хориин, Удын совхозуудта, Хүрбын леспромхоздо, 335-дахи ПМК-да, заһабари-барилгын управлениндэ социалис мүрысөөнэй ёһын тэдысэ эмхидхэгдэдэг байһые элидхэлшэ онсолон шүүмжэлээ.

КПСС-эй райком тоосоото үедэ эмхидхэлэй, политическэ, хүмүүжүүлгын горитой хүдэлмэри ябуулаа, партийна хүдэлмэриин онол аргые улам нарижуулан һайжаруулха, партийна эхин организацинуудые бэхижүүлхэ гэжэ яһала оролдоо. Гурбан жэлэй хугасаада партиин зэргэдэ 102 хүн абтаа. Тэдэнэй 59 процентнь хүдэлмэришэд, 63 процентнь комсомолшууд. Партийна хүтэлбэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабари, эрдэм һургуули, политическэ мэдэрэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхарал табигдаа.

Гэхэтэй хамта парти доторой хүдэлмэри һайнаар эмхидхэн ябуулдаг, олониитые ударидагша боложо шадаһан партийна ямар нэгэн организациин ажал ябуулгые, тэрэнэй үйлэдбэриин хэрэгтэ нүлөөлдэг үүргые жэшээлэн харуулһан бодото баримтанууд элидхэл дотор хомор, халирхай байшоо гэжэ ажаглалта хэмээр. Гадна КПСС-эй ЦК-гай майн (1972 он) Пленумэй тогтоолой үндэһөөр бэелүүлэгдэжэ байгаа партийна документнүүдые һэлгэлгын хүдэлмэриин коммунистнуудай ажабайдалда, партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгада ямар зэргээр нүлөөлһэн тухай, эмхидхэлэй ба политическэ ехэ удхашанартай энэ хэмжээ ябуулганuудые ямар хэмжээндэ дүүргэжэ байһан тухай дэлгэрэнгыгээр тогтолтой байгаа гэжэ һанагдана.

Партийна нүлөө үргэдхэхэ, партийна, совет болон ажахын кадрнуудые бэхижүүлхэ, тэдэниие хүмүүжүүлхэ, һургаха хэрэгтэ дутагдалнууд баһал ушарлан байна. Үйлэдбэри дээрэ коммунистнуудай үсөөноор хүдэлдэг дээрэһээ боложо, жэшээнь, Хориин, Дээдэ-Тайлсын совхозуудта партийна нэгэшье бүлэг эмхидхэхэ аргагүй байшоо. Тиихэдэ «Георгиевский» совхозой гол һалбаринууд дээрэ оройдоо гушан хүрэхэгүй коммунистнууд хүдэлнэ. Совхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнууд олоор һэлгэгдэнэ. Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада главна 23 мэргэжэлтэд, 21 отделениие эрхилэгшэд һэлгэгдэһэн байна. Энэ баримта хадаа хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэн олохо, дэбжүүлхэ, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ КПСС-эй райкомой гаргаһан алдуунь мүн гэжэ гэршэлнэ.

КПСС-эй райкомой тоосоото үедэ ябуулһан хүдэлмэриин дутагдалнууд тушаа ганса элидхэл соо дурдагдаа бэшэ. Тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаһан делегадууд: Анаагай совхозой парткомой секретарь **В. Ц. Шойненов**, Хүрбын леспромхозой бага комплексно бригадын модо отологшо **А. В. Раев**, Хүрбын совхозой директор **Г. Ш. Дамбаев**, Дээдэ-Тайлсын совхозой парткомой секретарь **В. Я. Кузьмин**, 335-дахи ПМК-гай начальник **И. С. Мартынов** болон бусад баримта жэшээ дурдан, КПСС-эй райкомой зарим тэды халирхай хүтэлбэриие, гаргаһан алдуунуудые тодорхойлон харуулаа. Илангаяа партиин райкомой аппарадай хүдэлмэрилэгшэд парткомуудаар, партийна эхин организацинуудаар даншье һаа үсөөн ябадаг. Тиигэжэ бодото туһаламжа тэдэндэ багаар үзүүлдэг байһаниие элирхэйлээ.

Партийна, советскэ, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай хүдэлмэриин, мүн ажахын болон соёл культурын, гэгээрэл болбосоролой асуудалнуудаар КПСС-эй райком, тэрэнэй бюро олон шиидхэбэринүүдые абадаг гээшэ. Имагтал тэдэнэй дүүргэлтын хойноһоо райкомой зүгһөө хиналтын һулаар табигдаһанһаа, тусхайта нюурнуудта эрилтэ багатайгаар хандадагһаа боложо, дээрэ дурсагдаһан дутуу дундануд, алдуу эндүүнүүд ушараа, аймагнай бүхы дээрээ зарим гол һалбаринуудаараа горитой гээгдэлдэ ороо гэжэ делегадуудай тэмдэглэйэниинь тон зүб гэжэ тобшолол хэмээр.

Хориин районно партийна конференциин хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой секретарь **К. М. Продайвода**, КПСС-эй обкомой партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэриин таһагые даагша **А. Б. Бардонов**, «Забайкаллес» комбинадай начальник **А. И. Кораблёв** хабаадалсаа.

Партийна конференциин шэнээр һунгаһан КПСС-эй райкомой түрүүшын пленум зарлагдажа, тэндэ эмхидхэлэй асуудалнууд зүбшэгдөө. КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретаряар **В. У. Дарханов**, секретарьнараар **И. В. Фрыгин**, **Д. Д. Дагбаев** гэгшэд һунгагдаа.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай тусхай корр.

Раднаева Ханда Д... гаровна арбан табад... жэлээ Хурамхаанай ... магай Ленинэй нэр... жэтэ колхозой хон... ажалда хүдэлнэ. Хо... хурьгадаа тобир тар... наар адуулжа, жэл бү... ехэ ноохо хайшалд... Һүүлэй табан жэл ... зуһагуудые адуул... Үнгэрһэн жэлдэ хон... бүриһөө 2800 грамм но... һо хайшалжа, даабар... 4 центнерээр үлүүл... дүүргээ. Юһэдэхи таб... жэлэй дүрбэдэхи тод... хойлхы жэлдэ бүри г... шагайгаар хүдэлхэ ... һэн зорилго урдаа таб... ба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л... нинэй нэрэмжэтэ колх... зой эрхим хонишон Х. ... Раднаева,

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВА... фото.

УРАГШАА ҺАНААТАЙГААР АЖАЛЛАНА

Түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы, гурбадахи жэлэй дүүрэтэр үсөөхэн үдэр үлэбэ. Мүнөө үедэ ажахы бүхэнэй хүдэлмэрилэгшэд жэлэй туршада бүтээһэн ажалайнгаа дүн гаргажа, саашанхи зорилгонуудаа тодорхойлно. Байгша ондо Охин-Булагай совхозой механизаторнууд сагай уларилай хэр хүшэр хүндэ байбашье, гектар бүриһөө 10 центнер ороохото ургамалнуудые хуряажа абаба. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулхада 2 центнерээр ехэ болоно. Ажахын механизаторнууд хараалһан хүдэлмэрээ сагтань, һайн шанартайгаар дүүргэхын тула оролдоо гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала. Пётр Сидорович Алексеев хэдэн жэлэй туршада главна агрономоор эндэ ажаллаха зуураа, ороохо таряанай тогтууритай һайн ургаса хуряажа абаха хэрэгтэ анхаралаа табидаг байһан.

Һаяхан тус ажахыгаар албанай хэрэгээр ябахадаа, Петр Сидоровичтэй уулзажа, ажал, хэрэгээрнь һонирхоходомнай тэрэ манда иигэжэ хөөрэбэ:

— Туйлаһан амжалтаараа һайрхажархиха юумэн манда юун байха һэм даа. Республикымнай жэшэй ажахынууд эды шэнээн ургаса хуряажа абадаг гээшэ. Урда жэлнүүдтэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 6—8 центнер ургаса хуряажа абадаг байбал, харин байгша ондо гектар бүриһөө 2 центнер ехэ таряа суглуулжа абаабди. Тогтууритай һайн ургаса абаха гэбэл, паар хахалха хүдэлмэриие эмхи гуримтайгаар ябуулха хэрэгтэй гэжэ таряашад тон зүб хэлсэдэг гээшэ ааб даа. Эндэ нэгэ жэшээ дурдамаар гэжэ һананаб. Үнгэрэгшэ жэлдэ паарта орхигдоһон 3 участогые хоёр ондоо аргаар элдүүрилээбди. Эдэнэйнгээ нэгыень газарайнь хүрьһэ урбуулангүй 30 сантиметр гүнзэгыгөөр элдүүрилжэ, тарилга хэхэдэмнай гектар бүриһөө 19—20 центнер ороохон абтаа. Харин нүгөө участогуудай гектар бүриһөө 17—18 центнер ороохон хуряагдаһан байха юм. Үрэжэл һайнтай таряалангуудаа бүхы заабариин ёһоор элдүүрилхэ зорилго урдаа табинхайбди. Элһэлиг хүрьһэтэй таряалан хахалха үедөө шииг нойтыень хушаха гээшэ гол зорилгонуудай нэгэн болонхой. Һаяхан болотор тус ажахын механизаторнууд тарилгаяа хэжэ байха үедөө модон катогуудаар хүрьһыень нягтаруулдаг байһан. Аймагай бусад ажахынуудта имэ катогууд хэрэглэгдэхээ болижо, араата катогуудаар хүрьһэн нягтаруулагдана.

Газар таряалангаа ехээр үргэдхэжэ, ороохо таряа ехээр хуряажа абаха тухай бодомжолдог зарим мэргэжэлтэд ажахынуудта яһала бии. Үрэжэл муутай элһэлиг хүрьһэтэй боро газар хахалжа, тэрээн дээрэ тарилга хэхэдэ үлүү гаргашаһаа бэшэ юумэн үгы гэжэ, эндэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Газарай хүрьһэнэй һалхинһаа үлеэлгэжэ муудалгатай эрид тэмсэхын тула ажахы бүхэнэй мэргэжэлтэд холын хараа бодолтой түсэбүүдые зохёожо, хараалһанаа бодото дээрэнь дүүргэхын тула зохисотой хэмжээнүүдые сагтань дүүргэхэ хэрэгтэ гол анхаралаа табиха хэрэгтэй.

Таряалан үргэдхэхэ хүдэлмэриие ямаршье бодомжогүйгөөр ябуулха ушар гэм хэһэнтэй адли гэжэ бодохо хэрэгтэй. Бии байгаа таряалангаа бүхы заабариин ёһоор элдүүрилхэ, тарилга хэхэ оньһон техникэ ажахы бүхэндэ бии. Шэлэһэн мэргэжэлдээ үнэн сэдьхэлһээ хандадаг таряашадшье жэлһээ жэлдэ олошорно. Ороохо таряанай тогтууритай һайн ургаса хуряажа абахын тула таряалан дээрэ наг шэбхэ гаргажа тарааха, минеральна үтэгжүүлгэ оруулха хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулха хүдэлмэри мүнөө үеын гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Тогтууритай һайн ургаса хуряажа абаха гэбэл, үрэһэнэй шанарта гол анхаралаа хандуулха ёһотойбди. Эндэ хэлэгшэеэ баримталхын тула эндэ нэгэ жэшээ дурдамаар ха.

— Һүүлэй үедэ манай совхоз I, II классай үрэһөөр тарилгаяа хэдэг болонхой. Һайн үрэһөөр тарилга хэдэг болоһоной ашаар бидэ имэ амжалта туйлаабди, — гэжэ ажахын главна агроном Петр Сидорович хөөрэбэ.

Урда жэлнүүдтэ тус ажахы илангаяа обёосой үрэһөөр дуталдадаг байһан һаа, харин мүнөө жэлдэ тэжээлэй шухала ургамалай һайн ургаса хуряажа шадаа. Малай тэжээлдэ, үрэһэндэ хүсэд хүрэхэ обёос эндэ бии. Ямаршье уларилтай жэлдэ паар дээрэһээ һайн ургаса хуряагдажа абтадаг заншалтай. Тиимэһээ тэндэхи таряашад зарим паар дээрэ обёос тарижа, гээгдэлһээ гаража шадаа. Саашадаашье энэ арга хэрэглэхээр тэдэнэр хараална.

Нийтын адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэжэ, малшадай эгээл харюусалгатай хаһа — үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ хэрэг хүдөөгэй ажалшадай гол асуудалнуудай нэгэн. Бардам хүрэхэ үбһэ тэжээлтэй ажахынууд үбэлэйшье үедэ һү, мяха ехээр абажа, гүрэндэ элбэг дэлбэгээр тушаадаг заншалтай. Тиимэһээ үбһэ ногооной тогтууритай ургаса хуряажа абахы... ла ажахы бүхэнэй мэрг... тэд болон олон тоото ... водууд оролдожо б... ниинь элитэ.

Таряалан, сабшала... ургаса һайжаруулха га... гай һара аймаг дотор с... хогдоод, ажахы бүхэ... раалһан хүдэлмэрээ ... дүүргэхын тула оролд... байнхай. Жэшээнь, ... Булагай механизатор... энэ үедэ таряалан ... 1000 тонно, сабшалан ... 1500 тонно наг шэбхэ ... гажа тарааха түсэбтэй. ... харюусалгатай хүдэлм... сагтань сүм дүүргэхын ... тус ажахын мэргэжэлтэ... тээхэ ажалаа эртэнһээ т... лэһэн байха юм. Наг ш... гаргажа тарааха, шу... хүдэлмэридэ дүй дүршэл... бэрхэ механизаторнууд ... бигданхай. Тэдэнэй ма... дэ хэрэгтэй оньһон те... кэ даалгагдажа үгтэн... Һаянай байдалаар лу... дууд 3200 тонно наг ш... гаргажа, хараалһан ... баряа 700 тонноор үлүү... Энэ һарын барагдатар ү... 1500 тонно наг шэбхэ ... гажа тараахаар хараалн...

«Веревочки» гэжэ нам... лиг сабшалан дээрэ... имагтал 200—300 цент... үбһэн хуряагдажа абта... байһан юм. Энэ сабшал... гые хатаажа; наг шэб... гаргажа, үтэгжүүлһэн... ашаар, байгша ондо эн... дээрэһээ 2000 центнер ү... хуряажа абаба. Ерэхэ ж... дэ олон жэлэй таримал ... гоон 100 гектар ехэ т... майда һуулгагдахаар э... хараалагдана.

Шэмэтэ тэжээлэй шу... ла ургамалнуудай нэгэн ... кукурузын набша намаа... ургаса аймаг дотор үшө... хангалтагүй байһаар. Ку... руза тариха сагые нарин... баримталха, тэрэниие һ... наар үтэгжүүлэгдэһэн ... зарта һуулгаха хүдэлмэр... хазагайруулһанһаа боло... тэжээлэй шухала ургамал... үшөө багаар хуряажа а... на гэжэ эндэ хэлэхэ хэрэ... тэй.

Хада уула баянтай Т... хэн нютагай дүй дүршэлт... кукуруза ургуулагша В... димир Машкинов ямар... жэлдэ кукурузын наб... намаагай һайн ургаса хур... жа, республика дотороо ... лээд сүүтай болонхой. Э... нүхэрэй дүй дүршэлтэй ... нилсаад байхада, Машкин... өөрынгөө даажа бай... участок дээрэ наг шэбхэ га... гаха хүдэлмэрээ бүри эрт... намарһаа эхилдэг занша... тай юм. Түрүү кукурузаш... дай дүй дүршэлые ажалд... гүйсэд хэрэглэжэ, урда... табиһан зорилгоёо бодот... дээрэнь бэелүүлхын тул... аймагаймнай механизатор... нууд оролдохо бэзэ гэж... найдая.

Е. УТЕНКОВ,
хүдөө бэшэгшэ,
Бэшүүрэй аймаг.

ҺАЙН БЭЛЭДХЭЛТЭЙ

Ажахын хонишодой түл абаха харюусалгатай хүдэлмэринь февралиин 20-доор эхэлдэг. Хонишодой үдэр һүнигүй ажаллаха хаһа болотор һара хахад саг үлэбэ. Түл түрэсээ гээлтэ хорологодо оруулангүй тэнжээхэ хэрэг хүн бүхэнэй оролдолгоһоо гэжэ малшад дэмы хэлсэдэггүй. Энэ шанга шалгалтада эрхим һайнаар бэлдэхэ гэһэн уряа доро «Октябрьский» совхозой хонишод мүнөө үедэ ажаллажа байнхай.

Ажахыда эхэ хонидой 30 отара мүнөө үбэлжэнэ. Хонишод харууһалжа байһан дүн сагаан һүрэгөө зунай, намарай үедэ бэлшээн таргалуулжа, урдаа табиһан зорилгоёо амжалтатайгаар дүүргэхын тула оролдоо «Октябрьский» совхозой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэридэ гол анхаралаа хандуулһан байха юм. Энэ харюусалгатай ажалда зоотехник, ветврач бүхэн отара бүхэниие хубаарилан даажа абаһан байна. Хонидые үрэжүүлхэ хаһые саг соонь һайн шанартайгаар дүүргэхын тула техник-үрэжүүлэгшэдэй дунда ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа гэжэ онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ тус ажахы 17.750 хониһоо 14 мянганһаа доошо бэшэ хурьга абажа түлжүүлхэ түсэбтэй. Хэжэнгын хонишодой гаргаһан үүсхэлые һайшаан дэмжэхэдээ, ажахын хонишод дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые баталан абаба. Байгша ондо совхоз бүхыдөө 15 мянган хурьга түлжүүлхэ, хонин бүриһөө 3 килограмм 600 грамм ноохо хайшалха гэһэн социалис уялгатай. Зуун эхэ хонин бүриһөө 100, тэрээнһээшье дээшэ хурьга түлжүүлхэ социалис уялга абаһан хонишод эндэ олон. **Аймагай түрүү хонишодой нэгэн Л. Б. Гургумов зуун эхэ хонин бүриһөө 105 хурьга абаха тухайгаа мэдүүлбэ. Бэрхэ хонишод Д. Лубсанов, Д. Будашкеев, Ц. Дашиев, А. Бурганов гэгшэд хонин бүриһөө хурьга абахаар шиидэнхэй.**

Хонишод түл абаха хаһадаа һайн бэлэдхэлтэй. Үдэрэй туршада хонин бүридэ 1,5 килограмм һайхан үбһэн, 400 грамм талха таряанай зүйл үгтэнэ. Хурьгалха хонидой хүшэ тамирынь һайн. Ажахын хонишод абаһан уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхээр шиидэнхэй.

А. ЕЛИСЕЕВ.
Зэдын аймаг.

ВУКТЫЛ ХҮСЭНДӨӨ ОРОНО

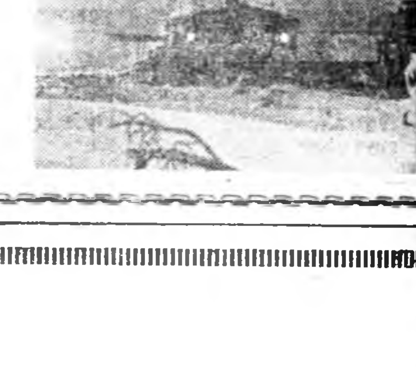
КОМИ АССР. «Хойто зүгэй толон» гэжэ нэрэжэгдэн асари томо булад магистралиин эхин болохо Вуктылай газай газар дорохи нөөсэ хэмжэшэгүй баян юм. Мүнөө сүүдхэ бүридэ эндэ 45 миллион кубометр «сэнхир түлишэ» абтадаг байна. Имэ хэмжүүртэ түсэбтэ табан жэлэй һүүл багта хүрэхөөр лэ хараалагдаһан юм. Гэбэшье табан жэлэй гурбадахи шиидхэхы жэлдэ абаһан социалис уялгануудаа сүм дүүргэхые оролдоһон «Комигазпром» нэгэдэлэй хүдэлмэришэд жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадууд дүрбэн зуун миллион кубометр газ олзоборилһон байна.

Мүнөө Вуктылай хүдэлмэришэд бүри гүнзэгы худаг нүхэнүүдые малтажа байнхай. Мэргэжэлтэдэй тодорхойлһоной ёһоор, эндэ газар доро табан мянган метртэ газай бүри ехэ нөөсэ олдохоор.

«Хойто зүгэй толон» магистраль мянга гаран километртэ һунадаг. Тэрэниие «Комигазпром» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд саг үргэлжэ шалгажа ябадаг. Тэдэнэй мэдэлдэ вертолёдууд, хүсэтэ машинанууд үгтэнхэй юм (1-хи зураг).

ХОЁРДОХИ ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гүнзэгы малталга хэжэ байһан 39-дэхи арангын начальник Рустам Латыповые харанат. Хойто зүгэй баялигуудые ашаглалгада тэрэ арба гаран жэл соо хүдэлнэ.

ГУРБАДАХИ ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гүнзэгы малталга хэдэг 39-дэхи аранга.

ТАСС-ай фотохронико.

ҮРЭ ЕХЭТЭЙ ҺУРАЛСАЛАЙ ТҮЛӨӨ

Гусиноозёрск хотын хилээмэнэй заводой партийна эхин организаци хүдэлмэришэдэйнгөө дунда экономическа һуралсал муу бэшээр эмхидхээ. Эндэ 20 хүдэлмэришэд, тэдэнэй тоодо 13 комсомол залуушуул, 7 коммунист «Экокомико ба үйлэдбэри эрхилэлгын үндэһэ һууринууд» гэһэн кружогто һуралсана.

Заводой партийна организациин секретарь Раиса Семёновна Антонова тус һуралсалые хүтэлбэрилнэ. Энэ пропагандист коммунистнуудай политическэ һуралсал эмхидхэхэ талаар нилээд дүршэлтэй болоо.

— Би долоодохи жэлээ пропагандистаар хүдэлнэб. Партийна эхин организацин энэ даалгабарине ехэ хүндэтэй, харюусалгатай дээрэ тоолодогби. Хэшээлнүүдые үнгэргэхын тулада ехэ юумэ мэдэхэ ёһотой. Тиимэһээ эрдэм бэлэдхэлээ дээшэлүүлхэ гэжэ ехэ оролдонөб, — гэжэ Раиса Семеновна хөөрэнэ.

Экономическа асуудалнуудые шудалхаһаа гадна, энэ заводойхид 1973 оной апрель соо болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй материалнуудые, эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй Бүхэдэлхэйн конгресс дээрэ Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые гүнзэгыгөөр шудалаа. Эдэ бүгэдэ асуудалнуудаар хэшээлнүүдые үнгэргэхэдөө, пропагандист Раиса Семёновна нютагай баримта, жэшээнүүдые зүбөөр хэрэглэдэг, предприятиингаа ажал хүдэлмэритэй холбон хөөрэдэг юм. Жэшээнь, Москвада болоһон эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй Бүхэдэлхэйн конгресс дээрэ Леонид Ильич Брежневэй хэлэһэн үгые кружогой һуралсагшадта ойлгуулха, тайлбарилхадаа, Раиса Семёновна ССР Союзай уласхоорондын байдал тухай эли тодоор хэлэжэ үгөө, манай ленинскэ партиин, Совет правительствын дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдал тогтоохо талаар шэнэ шэнэ үүсхэл гаргаһан тухай хөөрэжэ үгэһэн байна. Нүхэр Л. И. Брежневэй энэ талаар айхабтар ехэ габьяатай байһан тухай тиихэ зуураа онсо тогтоо.

Би мэнэ һаяхан «Юһэдэхи табан жэл соо ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэрине ашаг олзотойгоор эрхилхэ» гэһэн темээр хэшээл үнгэргэхэдэнь байлсабаб. Раиса Семёновна энэ асуудалай теоретическэ талыень хөөрэхэдөө заводойнгоо ажал хүдэлмэриин ябаса тухай хэлэлсээд абана, теоретическэ орёо асуудалнуудые тайлбарилхадаа нютагайнгаа ажабайдалһаа жэшээ бари[illegible]дые зүбөөр хэрэглэнэ.

—Манай хилээмэнэй завод жэл бүри олзо доходтой байдаг. Бүтээһэн продукцияа борлуулхадаа энэ жэлэй арбан һара соо 122 мянган түхэригэй олзо доход оруулһан байна. Тиихэдээ 1973 оной түсэбөөр бүхэли жэл соогоо 115 мянган түхэригэй олзо доход хараалагдаһан байха. Энээн дээрэһээ харахада, заводой коллектив ажалай бүтээсэ дээшэлүүлдэг, хямда сэнтэй продукци үйлэдбэрилдэг байна. Ороной бүхы предприятинууд, колхоз, совхозууд иимэ һайнаар ажаллаха гээд пропагандист хөөрэнэ.

Раиса Семёновна Антонова хөөрэхэһөө гадна, харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүдые шадамараар хэрэглэнэ. Юһэдэхи табан жэл соо Советскэ Союзай промышленна предприятинуудай хэр зэргээр хүдэлхэ тухай харуулһан альбом, диаграммануудые һурагшадта харуулна. Тиихэдээ заводойнгоо хүгжэлтэ тухай диаграмма, плакат бэлдэдэг заншалтай.

— Пропагандистын хэлэһэниие баталһан плакат, диаграмма хоёр нюдөөрөө харахадаа, юумэ һайнаар ойлгодог. Манай Раиса Семеновна орёо юумэ харуулан ойлгуулхадаа шадамар, бэрхэ болонхой, — гэжэ заводой үнинэй хүдэлмэришэн нүхэр Нефедьев пропагандист тухайгаа хөөрэнэ.

Гусиноозёрскын хилээмэнэй заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд 1973 ондо бараг хүдэлжэ гарахань. Продукци үйлэдбэрилхэ жэлэй түсэб декабриин 15-да дүүргэгдээ. Мүнөө энэ коллективэйхид ерэхэ жэлэй түсэбөөр хүдэлжэ байна. Предприятиин гол участогууд дээрэ ажалладаг кадрнуудай экономическа һуралсал һайжаруулха гээшэ иимэ ехэ аша туһатай ха юм.

Раиса Семёновна Антонова методическа хэшээлээ талаар зүбөөр үнгэргэдэг. Энэ нүхэр һургуулиин багша шэнгеэр хүнүүдтэ шэнэ юумэ ойлгуулдаг. Шудалха материалаа һайн мэдэдэг дээрэһээ юрэнхыгөөр хөөрэн хэлэдэг, хэлэһэнээ һурагшадтаа бэшүүлхэ, конспект табюулха гэжэ оролдодог юм. Эндэ һуралсадаг хүнүүд бултадаа шахуу конспектнүүдтэй. Үшөө нэгэ һайн талань юуб гэхэдэ, Раиса Семеновна бэрхэ бэрхэ һуралсагшадта тусгаар темэнүүдые даалгажа, ээлжээтэ хэшээлнүүд дээрэ үгэ хэлүүлдэг болонхой. Эдэнэр бэеэ даагаад һурахадаа бүри һайнаар юумэ ойлгодог, конспект табижа һурадаг байна.

Раиса Семеновна заводой главна инженер тушаалтай, тэрэнэй ажал хүдэлмэринь ехэ. Хэды нимэ ажалтай байбашье, энэ нүхэр пропагандистын хүдэлмэри һайнаар ябуулна, хэшээлдээ бэлэдхэхэ сагаа олоод лэ байдаг. Политическэ журнал номуудые олоор уншадаг, партиин райкомой политическэ гэгээрэлэй кабинедтэ ерэжэ, методическа совет, һургаал абадаг, өөрынгөө теоретическэ, экономическа эрдэмээ дээшэлүүлжэ байдаг. Нүхэр Антонова Сэлэнгэ соогоо эрхим һайн пропагандист гэжэ тоотой.

Б. ШИРЕТОРОВ,
КПСС-эй Сэлэнгын райкомой инструктор.

ҮНДЭР ШАГНАЛДА ХҮРТЭГШЭД

ХОТОГОРОЙ ХҮНДЫДЭ

Үглөөнһөө хойшо галзуурһан һалхин номгорбо хэбэртэй. Дайда дэлхэй нам гэжэ сагаан хүнжэл дороо дуураһан шэнги болошоно. Харгымнай шугы руу шунган ороод, зүүлжээ баруулжаа годирно. Уданшьегүй Хотогорой һү һаалиин фермэ харагдажа, нохойнуудай хусахань, үнеэдэй мөөрэлдэхэнь дуулдадаг болобо.

Һаалишадта гэжэ бариг даһан табан шэнэ гэрнүүдэй урда захынхидань оробобди. Эндэ аймагай түрүү һаалишадай нэгэн Бутидмаа Цыдыповна Дондокова ажаһуудаг юм. Тэрэмнай гэртээ үгы. Үхибүүдынь нагаса эжытээ байна. Одхон хүбүүн Алдарынь үлгы соогоо унтаатай. Ехэ басаганиинь яһалал оролдоһон янзатай хүлһэеэ аршасагаан, амһартаяа угаана.

Уданшьегүй Бутидма Цыдыповна орожо ерэбэ. Хараха янзада залуу эхэнэр. Теэд яһала наһаяа эдиһэн хүн гэжэ һүүлдэнь ойлгохоор. Газаагуур үнихэн ябаһандаа ехээр дааpаһан янзатай пеэшэндэ гараа шаран байха зуураа, намайе адаглан хараад, хараад абана.

— Үнеэдээ эдеэлүүлжэ ябаһанаа ерээб. Удаарһандамни хүлисэгты. — гээд, тэрэ үлгы соо хэбтэһэн хүбүүнэйнгээ хушалга задаад, минии урда ерэжэ диван дээрэ һуушана...

...1973 оной октябриин 20. Загарай тосхоной соёлой байшан соо аймагай түрүү малшад сугларанхай, ажал хүдэлмэриингөө дүнгүүдые согсолжо, саашадаа бэелүүлхэ зорилгоёо түсэблэнэ.Тиихэдэ КПСС-эй обкомой секретарь В. Ф. Лысов Бутидмаа Дондоковнагай үбсүүндэ Ажалай Улаан Тугай орден зүүлгээ һэн. Баяр баясхаланта, мартагдашагүй үдэр! Унтангүй хоноһон һүниинүүдэй, эсэбэритэй, хүндэ, хүшэр үдэр, үдэрэйнь ажалай үрэ дүн энэл һааб даа. Хара багаһаа малшан ябаһан Бутидмаа мал дээрэ хүдэлхэ гээшые һайн мэдэнэ.

Үшөө эжынгээ һаалишадаар хүдэлдэг байхадань, арба наһаяа һаял шахажа ябаһан Бутидмаа малшанай ажалда дүршэжэ эхилээ бэлэй. Эрдэм удаан шудалаашьегүй һаа, тэрэ өөрынгөө хүдэлмэридэ тон һайн амжалтануудые туйлаа. Угай ольһон, өөрынь оролдолго, хүсэл эрмэлзэлынь энээндэ ехэхэнээр нүлөөлөө ааб даа.

Бутидмаа арбан гурбадахи жэлээ Хотогорой фермэдэ һаалишанаар ажаллана. «Эндэһээ ябахагүй хаб даа. Ондоо тээ хаана ошохобиб теэд? Үнеэдээ орхихо аалби. Шадалайнгаа зэргээр Хотогортоол хүдэлхэб. Эндээ дадашоо хүн гээшэ ааб-заб даа», —гэжэ тэрэнэй хэлэхэдэ, үнэхөөрөөшье, хэлэһэн үгэдэнь үнэн зүрхэнһөө этигэмээр байгаа һэн.

Юуб гэхэдэ, тэрэнэй шэлэһэн наһанайнь хэрэг энэ нютагтай таһаршагүй нягта холбоотой ха юм. Энэ нэгэдэл хүниие бүри хүсэтэй, зоримгой болгодог. Энэ хүсэн ажалай баатаршалга түрүүлдэг. Юуб гэхэдэ, тоонтото нютагайнь зоной элинсэг хулинсагһаа хойшо хэжэ ябаһан ажал, тэрэнэй бүхы наһанайнь хэрэг болоо ха юм!

Тэрэнэй туйлаһан үндэр амжалтануудые тоолохо болоо һаа нимэ: 1969 ондо Бутидмаа түрүүшынхиеэ хоёр мянганай шата дабаа һэн. Тэрэ гэһэнһээ хойшо энэ амжалтаяа улам арьбадхана.

Һаалишанай ажал хүшэр хүндэ. Гэбэшье оролдожо хүдэлөө хада энэ ажал баяр асардаг.

Бутидмаа Цыдыповнае нютагаархиниинь хоёр зарлал соо аймагай Советэй депутадаар һунгаа.

Депутат, 1971 онһоо хойшо агуу Ленинэй партиин гэшүүн Бутидмаа Цыдыповна Дондокова ходоол түрүү зэргэдэ ябана. Энэ жэлэй арба һарын дүнгөөр тэрэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2014 килограмм һү һаагаад байна. Тиигэжэ Эрхирэгэйнгээ совхоз соо нэгэдэхи һууридa. гаранхай. Ажалайнь Улаан Тугай орден, «1973 оной социалис мүрысөөндэ илагша», «Коммунис ажалай ударник» гэһэн нэрэ зэргэнь, ВДНХ-гай бронзо медаль тэрэнэй габшагай ажалай бодото гэршэ.

1972 ондо малай эдихэ тэжээл тон хомор байгаа. Тиигээшье һаань, 2587 килограмм һү Бутидмаа Цыдыповна үнеэн бүриһөө һаагаа һэн. Харин мүнөө жэлдэ 2600—2700 килограмм һү һааха байхаб гэжэ Бутидмаа хөөрэнэ. Энэнь үндэһэтэй гээшэ ха. Юуб гэхэдэ, зоотехнигэй үгэһэн заабаринуудые жэншэдгүй дүүргэжэ, өөрынгөө баян дүй дүршэлдэ түшэглэн ажаллана бшуу.

Үнеэн бүхэнөө саг сооонь эдеэлүүлээд, уһалаад, саг соонь һаагаад, хүхэ дэлэнгыень саг үргэлжэ хаража, тоһо үнжэгэ түрхижэ, үбдөө хадань аргалжа байха гээшэ һаалишан бүхэнэй гол уялга. Энээнһээ гадуур, хэжэ байһан ажалдаа ханамжатай байха гээшэ бахал шухала зүйл. Мүн үнеэн бүхэнэйнгөө абари зан мэдэхэгүй һаа, ехэ һү һаажа абахагүйш. Түбшэн номгон, үгы гэбэл зэрлиг дошхоншье үнеэд байжа болохо бшуу. Тиимэһээ занграй ойлгожо, сухалдуулан, сохингүй харууһалхада ехэл һайн байдаг...

Һаалишанай гэр соо дулаан. Пеэшэн дээрэ табяатай энэ тэрэ амһартануудаа иишэ тиишэнь табиха, шоройгоо хамаха зуураа. Бутидмаа Цыдыповна эдэ бүгэдые хөөрэнэ, заримдаа зог татан үлгы соо хэбтэһэн Алдараа харана, тоомоо таһараад, һандали дээрэһээ унаһан Сэсэг басагаяа аргадажа, нёлбоһыень аршана. Тиигэһээр лэ байтарнь үдэшынгөө һаалида гараха сагынь дүтэлшэнэ.

Үдэшын һонор агаарта үнеэдэй, тугалнуудай мөөрэлдэхэнь таһарнагүй. Һаалишад хүнэгүүдээ хангируулан өөһэд хоорондоо шог зугаа дэлгэһээр хашаа соогуураа таража, үдэшын һаалган эхилбэ...

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
Загарайн аймаг.

Союзна республиканuудаар

ЛАТВИИН ССР. **Ригын далайн худалдаа наймаанай порт түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы жэлэй даабарине болзорһоонь урид дүүргэбэ. Энэ портын причалнуудһаа жэлэй эхинһээ хойшо 1300-аад суднанууд далайда гараһан байна. Тэдэнэр булта болзорһоо урид далайда гараа.**

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: теплоход «Бородин».

ТАСС-ай фотохронико.

АЗЕРБАЙДЖАНАЙ ССР. **Кировобадай хибэсэй комбинадай бүтээһэн продукци манай орон дотор һайн мэдээжэ болонхой. Эндэхи зүйлнүүд оронойомнай бүхы союзна республикануудта эльгээгдэдэг юм. Предприятиин коллектив 1974 ондо миллион дүрбэлжэн метртэ хүрэтэр продукци бүтээхэ гэһэн уялга абанхай. Үнгэрэгшэ жэлдэ хибэс нэхэгшэд СССР-эй хүнгэн промышленностиин министерствын, бүдэй ба хүнгэн промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугта гурба дахин хүртэһэн байха юм.**

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эдэ хибэсүүд Гүрэнэй шанарай тэмдэгтэ хүртэһэн байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Аймагай партийна организациин пропагандистнуудай бүлэгүүд хүдөө гараба. Тэдэнэр КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй Инди айншалгын дүнгүүд ба КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй, СССР, РСФСР-эй Верховно Советүүдэй сессинүүдэй материалнуудтай ажалшадые танилсуулха юм. Холын гүүртэ, фермэнүүдтэ ажаһуудаг малшадта тэдэнэр арга бэшэ хүрэжэ, лекци уншаха, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха байна.

ХҮДӨӨ ГАРАБА

Жэшээлхэдэ, «50 лет Октября» колхозой гүүртэ, фермэнүүд дээгүүр КПСС-эй райкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша нүхэр Д. Б. Шарастепанов, аймагай Советэй гүйсэдкомой культурын таһагые даагша нүхэр Ю. Д. Патархеев гэгшэд ябажа, олон һонирхолтой лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ. Тэдэнэй харгы зам хадаа Хүүргэ, Сорог, Баксоной малшадай байрануудаар үнгэрнэ. Хүн зон анхаралтайгаар тэдэниие шагнажа, һонирхоһон асуудалнуудтаа хүсэд харюунуудые абана.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Сэнсэ, Шарза голнуудые зубшажа байрлаһан малшадта КПСС-эй райкомой секретарь нүхэр С. С. Галсанов аймагай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Б. Д. Хаптагаев хүрөө. Мүн лэ «Улаан-Аха», «Коммунизм» колхозуудта бүлэг пропагандистнар гаража, нийтэ-политическэ хүдэлмэри эмхидхэбэ. Гадна, колхозуудай партийна эхин организацинууд өөһэдынгөө политинформатор болон агитаторнуудые томилһон байха юм. Тэдэнэр хүн зоной дунда ехэ хүдэлмэри ябуулна. КПСС-эй райкомой харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд хадаа пропагандистска ажалайнгаа хажуугаар социалис мүрысөөнэй ябаса тухай хөөрэхэ, тэрэнэй дүнгүүдые согсолхо хэрэгтэ анхаралаа табиха юм. Юуб гэбэл, социалис мүрысөөн хадаа айхабтар удха шанартай, ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхэ арга нүхэсэл мүн. Социалис мүрысөөн — бултанай хэрэг. Мүнөө 9-хи табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй дүнгүүд согсологдожо, 1974 оной зорилгонууд хараалагдажа байна ха юм. КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэриин ёһоор, 1974 он хадаа тодорхойлхы удха шанартай. Энэ жэлэй түсэб уялгануудые али зэргээр дүүргэнэбибди, тэрэнһээ табан жэлэй түсэбэй дүүргэсэ дулдыдахань бшуу. Тиимэһээ аймагай, партийна эхин организацинууд ерэхэ жэлэй туршада социалис мүрысөө улам үргэнөөр, үрэ ехэтэйгээр дэлгэрүүлхэ тухай хэмжээ ябуулгануудые хараална.

Аймагай партийна организациин хүтэлбэри доро Ахын малшад, геологууд, ажалшад 1974 ондо бүри ехэ амжалтануудые туйлахаар зоригжонхой.

В. ГАЛСАНОВ.

ШУБУУШАДАЙ АМЖАЛТА

Дуулимхан Ивалгын доодо захада һууришаһан Сотниковой шубуунай фабрикын мантан томо шулуун байрапууд аяар холоһоо тобойжо харагдана. Эндэ жэлэй дүрбэн сагта шубуудай гангинаан таһалдадагүй. Зунай дулаандашье, үбэлэй хүйтэндэшье эндэхи шубуушад тахяагай үндэгэ суглуулжа, дальбараануудые дэгжээжэ байдаг юм.

Энэ табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлые фабрикын коллектив бараг һайн үрэ дүнтэйгөөр түгэсхэбэ. Гүрэндэ үндэгэ тушааха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь 14 үдэрөөр урид дүүргэбэ. Тэрэшэлэн тахяагай мяха гүрэндэ худалдаха даабаряа 475 центнерээр үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Тахяануудһаа үндэгэ олоор суглуулхын түлөө мүрысэһэн шубуушад Л. Алексеева, О. Колотухина, Е. Агапитова гэгшэд бултанһаа эрхимлэжэ, тахяа бүриһөө жэл соо 230 үндэгэ суглуулжа абаа. Тиин жэлэй эсэс хүрэтэр шубуушад гурба миллион гаран үндэгэ суглуулжа, үшөө 2,3 миллион үндэгэ гүрэндэ үлүү тушааба.

Г. ВАСИЛЬЕВА.

ЭЛШЭ ХҮСӨӨР ДУТАЛДАХА АЮУЛ БИДЭНДЭ ТОХЁОЛДОХО ГҮ?

Манай орон доторхи элшэ хүсэнэй арга нөөсэдэ хабаатай хэдэ хэдэн асуудалнуудта харюусахыень СССР-эй Наукануудай академиин элшэ хүсэнэй физико-техническэ асуудалнуудай талаар отделениин академик-секретарь, Социалис Ажалай Герой М. А. Стыриковичые АПН-эй корреспондент гуйһан байна.

— Элшэ хүсөөр, элдэб түлишөөр хангалгада тохёолдохо шахардуу дутамаг байдалай ойртожо байһан тухай һүүлэй жэлнүүдтэ дэлхэй дээрэ улам ехээр хэлсэдэг болоо. Олохон оронууд энэ талаар ехэ бэрхэшээлдэ оронхой. Энээн тушаа Та, Михаил Адольфович, юун гэжэ һананабта, манай орон дотор элшэ хүсөөр хангалга ямар гээшэб?

— ООН-ой Европодохи экономическа комиссиин мэдээнэй ёһоор, 1860 ондо хүн түрэлтэн зуу мянган тонно нефть хэрэглэхэдээ, һанаагаа амардаг байһан. Харин мүнөө болоходо, хүн түрэлтэн жэлдээ гурба миллиардһаа үлүүтэй тонно «хара алта» хэрэглэнэ. Элшэ хүсэнэй али бүхы түрэлэй арга нөөсэнүүдые хэрэглэмжэ энэл хугасаа соо 555 миллион тонноһоо 7—8 миллиард хүрэтэрөө ехэ болоо. Мэргэжэлтэдэй һанамжын ёһоор, 2000-дахи жэлдэ энэ хэрэглэмжэнь 20—25 миллиард тонно түлишэдэ хүрэхэ юм ха. Иимэ ехээр хэрэглэжэ байхадаа. XXI зуун жэлэй эхин багта дэлхэйн нефтиин шэнжэлэгдэһэн нөөсынь 87 процент, байгаалиин газай—73 процент, нүүрһэнэй 2 процент гаргашалагдашаһан байха болоно.

Хараад үзэхэдэмнай, иитэрээ һанаагаа зоболго, юрэдөө, үндэһэ баримтатай гээшэ бээз. Гэбэшье элшэ хүсэнэй талаар элдэб оронуудай шахардуу тулюур байдалда оролго адли бэшэ байха. Советскэ Союз байгаалиин эгээл ехэ баялигтай орон юм. Тэрэ хадаа байгаалиин газай, тухайлхада (дэлхэйн нөөсын хахадынь), нефтиин ба гидроэнергетикын туйлай ехэ нөөсэтэй, нүүрһэнэй дундарша дууһашагүй баялигтай. Эдэ баялигуудай хэмжээн тухай манай һанамжые геологиин талаар хэгдэдэг үргэн ехэ шэнжэлэлгын хүдэлмэри үндэһөөрнь хубилгаа, саашадаашье хубилгаһаар байна. Энээниие гэршэлхын тула эндэ хоёр жэшээ дурдаһуу. 1937 ондо СССР-эй байгаалиин газай нөөсэ тухайлхада 1,2 триллион кубометр гэжэ сэгнэгдэдэг байгаа. Энэнь мүнөө үедэ Яхадта шэнжэлэгдэһэндэ орходоо 10 дахин бага, харин Баруун Сибирьтэ олдоһон газай нөөсэһөө 25 дахин бага болоно.

— Элшэ хүсэнэй арга нөөсын барагдалга тухай гарадаг үгэ хүүр манай орон тушаа абаад үзэбэл, адагай захынь, дан эртэ дэлгэрһэн үгэ хүүр болоно гээшэ бээзэ?

— Тон зүб. 1970 ондо Советскэ Союз 1,3 миллиард тонно түлишэ хэрэглээ һэн. Тухайлан тооложо гарагаһанай ёһоор, 1990 оной гарахада, энэ тоо гурба хахад миллиард тонно болохо. Мүнөө мэдээжэ байһан арга нөөсэмнай энэ хугасаа соо ядамаргүй хүрэхэ, үшөө ерээдүйн холын сагташье хүрэхэ жэшээтэй.

— Манай энергетигүүд шиндхэгдээгүй ямар асуудалнуудтай ушарнаб?

— Иимэ ехэ асуудал гарадаг: оронойомнай олонхи улад зон, мүн экономическа гол хүсэн тэрэнэй Европодохи хубида, Ураалда оршодог юм. Харин элшэ хүсэнэй гол арга нөөсэнүүд оронойомнай зүүн зүгэй районуудта, элшэ хүсэ ашагладаг эгээл ехэ хэрэглэгшэдһээ хэдэн зуугаад, мянгаад километр холо оршодог гээшэ. Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй районуудые экономическа талаарнь хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ тушаа парти, правительствын абаһан тон шухала хэмжээнүүд, мүн эгээл эндэ элшэ хүсэ ехээр хэрэглэдэг абарга ехэ үйлэдбэринүүдые байгуулга хадаа зүүн зүгтэ элшэ хүсэ эрид ехээр хэрэглэхэ ябадал хангана.

Зүүн зүгһөө баруун зүгэй районуудта туйлай ехэ хэмжээнэй түлишэ, элшэ хүсэ дамжуулан ябуулха гэһэн тон ехэ, орёо хүндэ зорилго бидэнэй үмэнэ табигдана. Нэн түрүүн Баруун Сибириин нефть, газ тухай эндэ хэлэгдэнэ. Эндэ айхабтар ехэ хэмжээнэй нефть, газ абтахa аргатай юм.

Нефть, газ дамжуулха эгээл ашаг үрэтэй түхеэрэлгэнүүдые байгуулха хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Газ дамжуулха 1220 миллиметр үргэн хэмжүүртэй соргонууд ашаглагдажа эхилэнхэй. Иимэ газопроводууд 55 атмосферэ даралтын ашаар жэл соо 10 миллиард кубометр газ дамжуулха аргатай. Бүри ехэ хүсэтэй газопроводууд баригдажа байнхай. Иимэ нэгэ газопровод жэлдээ 30 миллиард шахуу кубометр газ дамжуулжа болохо. 1620 миллиметр диаметртэй, 100 атмосферэ даралтатай томо соргонууд шэнжэлэгдэжэ, туршагдажа байна. Иимэ соргоор жэл соо 50 миллиард кубометр газ дамжуулагдаха зэргэтэй.

Үшөө нэгэ асуудал — Сибирьтэхи Канск-Ачинск шадарай тон хямда сэнтэй элбэг баян нүүрһые ашаглаха ябадал гаранхай. Һаяын 10—20 жэлэй үнгэрөөд байхада, жэл соо миллиард тонно (500 миллион тонно түлишэ) нүүрһэ малтан абадаг болохо нөөсэтэй юм.

Иимэ ехэ хэмжээнэй нүүрһые мүнөөнэй түмэр харгыгаар шэрэхын аргагүй. Тиимэһээ тэрэниие шэрэхэ шэнэ ондоо арга хэрэгтэй. Энэ нүүрһые ябуулха хоёр арга бии. Эдэ хоёр арга шэнжэлэн үзэгдэжэ байнхай. Нэгэдэхинь — нүүрһэ шэрэхэ тусхай түмэр харгы бии болгохо. Хоёрдохинь — нүүрһэ шэрэхын орондо электрын элшэ хүсэ дамжуулха. Нүүрһые байра дээрэнь хэрэглэһэнэй ашаар энэ элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдэхэ зэргэтэй. Энэ арга мүн лэ бэрхэшээлтэй юм. Туйлай ехэ энэ элшэ хүсые дамжуулха техникэ байгуулха хэрэгтэй. Энэ талаар манайда туршалганууд ехэ эдэбхитэйгээр хэгдэнэ. 1980-яад онуудай эхеэр электрын элшэ хүсэ дамжуулха түрүүшын лини ашаглалгада үгтэхэ аабза.

— Юрэдөө, алиниинь аша туһатайб — түлишэ шэрээ һаа гү, али элшэ хүсэ дамжуулаа һаа гү?

— Алинииньшье аша туһатай. Мүнөө СССР-тэ хэрэглэгдэдэг түлишын, тухайлхада, зургаанай нэгэ хубинь электрын элшэ хүсэн болгон үйлэдбэрилэгдэдэг. 15—20 жэлэй үнгэрһэн хойно энэ хубинь 20—25 процентдэ хүргэгдэжэ магад. Мүнөө дээрээ шухаг трубопроводуудые, электрын элшэ хүсэ дамжуулха лининүүдые барилгын техникэ болон экономико саашадаа ямараар хүгжэхэб, тэрэнһээ горитой юумэн дулдыдаха байна.

Гэбэшье мүнөө болотор хэгдэжэ байгаа шэнжэлэгэнүүд ба тоосоонууд юу харуулнаб гэхэдэ, иимэ байна. Электрын элшэ хүсэ дамжуулхын орондо нефть болон газые холын газарта шэрэбэл, экономическа талааараа һураггүй ашаг үрэтэй.

Малтан абадаг Баруун Сибириинхидэ орходоо, СССР-эй Европын хубиин баруун зүгтэхи түлишын үнэ сэн жэшээгүй ехэ. Алишье ушарта энээниие хараадаа абаха болонобди. Баруун Сибириин газ шэнжэлгэдэ, малтан абалгада бүхыдөө гаргашалагдаһан гаргашые түлишын тонно бүридэ 100 түхэриг гээд тоолоболнай, Белоруссида энэл газ 1420 миллиметр диаметртэй соргоор дамжуулагдаһаншье байг, 4—5 дахин үнэтэй сэнтэй байха юм.

— Атомна элшэ хүсэнэй ерээдүй тухай Та юу хэлэхэ байнабта?

— Манайда, мүн хилын саана ехэ түргөөр баригдажа байһан атомна электростанцинууд бүри горитой үүргэ дүүргэдэг. Тэдэнэй булюу һайн байһаниинь агсалтагүй. Энэ талаар ерээдүйн аргагүй ехэ юм. Гэбэшье бодото байдалые зүбөөр ойлгохо хэрэгтэй. 1970 ондо атомна станцинууд капиталис дэлхэйн электрын элшэ хүсэнэй гурбан процентһээ багыень үгөө. 1990 ондо эдэ станцинуудай хуби — хари гүрэнүүдэй олохон экспертнүүдэй тоолоһоной ёһоор — гурбанай нэгэ хуби хүрэтэр ехэ болохо. Харин тиихэдэнь ууралаар хүдэлдэг станцинууд юрын лэ түлишэ хэрэглэжэ байгаад, бүхы үйлэдбэрилэгдэһэн элшэ хүсэнэй хахадһаань ехые үгэдэг байха юм. Энэ хэрэгтэ абтаһан нүүрһэнэй, нефть гэхэ мэтын зарим хубиие гаргашалха байна.

Тобшололыньшье ойлгосотой: атомна элшэ хүсэн хожомоо ехээр хэрэглэгдэхэ байха. Тиигэбэшье элшэ хүсэнэй бусад зүйлнүүдэй удха шанар бага болоно гэнэгүйбди. Бүхы юумэн тодорхой эрхэ байдалһаа дулдыдаха — нэгэ ушарта АЭС үлэмжэ ехэ ашаг үрэтэй байха, нүгөөдэ ушартань — ууралаар хүдэлдэг электростанци, гурбадахи ушартань — ГЭС үлэмжэ ехэ ашаг үрэтэй байха болоно...

—Баруун оронуудтай энэ талаар тогтоогдохо манай харилсаае Та ямараар сэгнэнэбта? Эдэнэй олонхидтонь түлишэ аргагүй ехээр дуталдана бээз.

— Саашадаа ехэ һайн харилсаан байгуулагдаха гэжэ тоолонob. Л. И. Брежнев, Вилли Брандт гэгшэдэй тээсгэн гараа табиһан хэлсээн энээниие гэршэлнэ. Манай оронуудта байгаалиин газ ябуулыт гэһэн дурадхалтайгаар Советскэ правительствада США-гай ба Японой хэдэ хэдэн фирмэнүүд хандаа гээд мэдээжэ.

Ойрын жэлнүүдтэ энэ талаар шэнэ шухала алхамууд хэгдэхэ байха гэжэ һананаб. Энэ хэрэг алишье талада аша туһатай, харин түлишөөр дуталдадаг оронуудта йашагүй шухала хэрэг болоно.

(АПН).

БҮРИ ГАБШАГАЙГААР

Тимлюйн цементын заводой коллектив продукци үйлэдбэрилхэ даабаряа һара бүри үлүүлэн дүүргэжэ, хэдэн удаа бүхэсоюзна мүрысөөндэ илажа гараһан юм. СССР-эй 50 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулан абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ, ойн баярай тэмдэгтэ хүртэһэн байна. Энэ заводой коллектив туйлаһан амжалтаяа улам арьбадхаха, бага гаргашатайгаар ехэ продукци гаргадаг болохо гэжэ эрмэлзэнэ. Энэ хүсэл зорилгоёо бэелүүлжэ шаданашье. Үнгэрһэн он соо тус заводой коллектив бүри эдэбхитэйгээр ажаллажа, СССР-эй барилгын материалнуудай промышленностиин министерствын профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан туг хоёр удаа абаһан байха юм.

Заводой олохон хүдэлмэришэд хубиин уялга абаад, тэрэнээ амжалтатайгаар бэелүүлээ. Һара бүри ажалай дүн согсологдожо, эрхимлэгшэд ходо урмашуулагдажа байдаг һэн. Эрхим түрүү хүдэлмэришэд, коммунистнууд И. И. Тюльганов, В. В. Фомин, Ю. К. Голяков, А. П. Кисутин гэгшэд халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ, завод соогоо суурхана. Эдэнэр юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи шиидхэхы жэлэй даабари болзорһоонь урид бүри сентябрь һара соо дүүргэһэн юм. Иимэ ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд тус заводто олон ааб даа. Эдэнэй оролдосо шадабариин лэ ашаар һайн шанартай продукци ехээр үйлэдбэрилэгдэнэ гээд хэлэлтэй.

Энэ заводой коллектив шэнэ онол арга, оньһон техникэ үйлэдбэридөө нэбтэрүүлнэ. Байгша он соо шулуу галдадаг пеэшэнгүүд шэнэдхэгдэн заһабарилагдажа, цемент бага гаргашатайгаар үйлэдбэрилэгдэдэг болоо. Иимэ эдэбхи ехэтэйгээр хүдэлжэ байһан цементын заводой коллектив, юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи шиидхэхы жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргэжэ, хараалагдаһан түсэбһөө гадуур 5500 тонно цемент үйлэдбэрилжэ, ажахыдаа 90 мянган түхэригэй олзо оруулаа. Тиигэхэдэ 260 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэн, 940 тонно гипс арьбалагдаа. Ажалай бүтээсэ 24,7 процентээр дээшэлүүлэгдээ.

Тимлюйн цементын заводой коллектив һаяшаг хамтын суглаа үнгэргэбэ. Энэ суглаан дээрэ угтамжын түсэб баталагдаһан байна.

Заводой коллектив юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэл соо 630 мянган тонно цемент үйлэдбэрилжэ, түсэбһөө гадуур 3000 тонно продукци гаргаха, 500 тонно гипс, 100 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ арьбалха, ажалай бүтээсые 0,3 процентээр дээшэлүүлжэ, үйлэдбэридөө 40 мянган түхэригэй олзо оруулхаар шиидэбэд.

А. ХАЛТУЕВ,
«Байкальские огни» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ҺОНИРХОЛТОЙ ТАЙЛБАРИЛГА

Буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаров зохёолнууд соогоо монгол угсаатанай эртэ урдын түүхэтэй холбоотой хуушарһан үгэнүүд болон терминүүдые тайлбарилха асуудалда илангаяа ехэ анхарал хандуулдаг байһан.

Доржи Банзаров монгол арадуудай түүхэ, этнографи болон үзэл бодолыень һайн мэдэхэ байһандаа олон тоото монгол нэрэнүүд болон терминүүдтэ научна гүнзэгы зүб тайлбари үгэжэ шадаһан байха юм.

Доржи Банзаров **цагаан һара** гэһэн нэрэдэ тайлбари үгэхэһөө гадна, **шаман (бөө), хурмаста, этуген, ут, пайдза, монгол, Чингис, эргэнэ хон, ойрад, уйгур** гэхэ мэтэ үгэнүүдэй үг гарбал, удха шанар ехэ зүбөөр тайлбарилһан байна.

1. Сагаан һара. Доржи Банзаров энэ терминые тайлбарилхадаа «Сагаан һара болбол монголнуудай шэнэ жэлээ тэмдэглэдэг һайндэр» гэһэн зохёол соогоо иигэжэ бэшэнэ: «Сагаан һара гэдэг нэрын бии болоһон тухайда эрдэмтэд элдэбээр тайлбарилхые хүсэдэг, юуб гэхэдэ, энэ һайндэр урдань хадаа монголнууд намар тэмдэглэдэг байһан юм. Тиимэһээ энэ нэрэ **сагаа** гэжэ үгэһөө бии болоо гэжэ тухайлхада болоно. Яахадааб гэхэдэ намар, малай һү багаар һаалгаха үедэ, тэдэ аарса сагаагаа эдижэ эхилдэг».

Саашань Доржи Банзаров тус нэрэ тухай хэлэхэдээ, арбан гурбан зуун жэлэй тэн багта Дунда Азиһаа Буддын шажанай нэбтэрэн орожо эхилхэдэ, ламанар хадаа буддын шажанай календарь хэрэглэжэ, сагаан һарые үбэлэй һүүлдэ абаашаад, өөрынгөө мүргэлтэй холбоһон байна. Һүүдэл бүхы арадуудтал адли монголшууд лунна (һарын) календариин 12 һарануудта онсо нэрэнүүдые үгэхэдөө, байгаалида болодог хубилалтануудтай болон малнаа элдэб продуктнуудые абаха саг үенүүдтэн холбуулжа таарууллһан байгаа гэжэ «Харын шажан гү, али монголшуудай бөө мүргэл» гэһэн зохёол соогоо Доржи Банзаров бэшэнэ. Жэшээлхэдэ, июнь һарые манай буряадууд ногоонай һара гэжэ нэрлэжэ, августые — һүнэй һара, удаань сентябрь һарые сагаан эдеэнэй гү, али аарса сагаалан һара гэхэ мэтэ онсо нэрэнүүдые үгэһэн байна. Тиихэдээ, сентябрь һарын гэхэ гү, али аарса сагаагай һарын һүүлээр урдань шэнэ жэл эхилдэг байгаа гээд, Доржи Банзаров энэ шэнжэлгэдээ батална. Бөө мүргэлтэй, харын шажантай буряадууд хадаа шэнэ жэлээшье, намаршье намарһаа эхилжэ тоолодог байгаа гэжэ бэшэнэ.

2. ШАМАН (БӨӨ). Доржи Банзаров шаман (бөө) гэһэн үгые шэнжэлэн тайлбарилхадаа, иигэжэ бэшэнэ: Индиин Энэдхэг орондо буддын шажанай даяанша ламые санскрит хэлээр Шраманас (даяаншад) гэжэ нэрлэдэг байгаа. Шраман ба шаман (бөө) гэһэн хоёр үгын адляар шахуу үгүүлэгдэхэ байхадань, Европын монголшо эрдэмтэдэй шаман (бөө) үгэ шраманас үгэһөө гараа гэһэн баталалга тон буруу гэжэ Доржи Банзаров «Харын шажан гү, али монголшуудай бөө мүргэл» гэһэн зохёол соогоо баталан тэмдэглэнэ.

Тэрэ ямар баримтануудаар буруушаагааб гэхэдэ: Нэгэдэхеэр, Чингис хаанай үе сагай һүүлээр монгол орондо, тон гүнзэгыгөөр нэбтэрэн ороһон айхабтар хүсэтэй буддын шажан, тэрэнние номногшод шажан мүргэлэйнгөө ном һудар, гурим дүрим, ёһо заншал, үмдэдэг хубсаһа хунар болон бусадые мартаад, бөөнүүд (шаманууд) болоо юм гэһэн зарим Европын эрдэмтэдэй дурадхал тон буруу. Хоёрдохёор, харын шажанай шүдхэр бөөхолдойнуудые дуудалга, бөөгэн галзууралга, тэрэнэй набтагар хара хубсаһаниинь хадаа буддын шажантай ямаршье холбоо барисаагүй байһыень хэндэшье мэдээжэ гэжэ Доржи Банзаров бэшээ һэн. Шаман (бөө) үгэ хадаа «сама» гэһэн манжа угсаатанай изагуур үгэ гэжэ Доржи Банзаров тоолоходоо, тайлбарилгыень иигэжэ гаргана. «Саман» гэһэн үгэ хадаа «сам» гэһэн үгын һууриһаа бии болоо гэжэ тэрэ харуулхадаа, удхаараашье, түхэл маягаараашье хоорондоо дүтэрхы манжа, монгол изагууртай үгэнүүдые Банзаров жэшэжэ үзөө; «Сам—арамби» (манжа үгэ) удхань: шэнгэн юумэ худхаха; «сам-оромой» (монгол үгэ) удхань: самарха, шэнгэн юумэ худхаха, энээнһээ уламжалан монгол үгэнүүд «сүү самарха», «сам-агу» — эмхи гуримгүй, мүрөө алдаһан, шууяа татагша: «самдамби» (манжа үгэ) удхань: хатарнаб. Имэнүүд элдэб гарбалтай үгэнүүдые жэшэжэ, гол удхыень гаргаад, Доржи Банзаров «сам» гэһэн үндэһэтэй бүхы үгэнүүд, тэрэнэй тоодо шаман гү, али саман (бөө), удхаараа, байра һууригүй, үүр сухалаа найргүй хүдэлгэһэн һамуу һалхин, арьбагүй хүнние гү, али тиимэшэг удхатай элдэб юумые тайлбарилдаг үгэнүүд гэнэ. Тунгус—эвенкнүүдэй «сама» гэһэн манжа үгые «шаман» гээд үгүүлдэг дээрэһээнь, ородууд энэ үгые гэдэнэй хэлэдэг янзаар өөрынгөө хэлэндэ халан абаа гээд Доржи Банзаров тайлбарилна.

3. ХУРМАСТА ТЭНГЭРИ. Монголшууд огторгойе хурмаста тэнгэри гээд нэрлэхэдээ. «дэлхэйе зонхилогшо, амитанай хуби заяа зүбөөр шиидхэгшэ, ажабайдалай эшэ үндэһэн» гэжэ шүтэдэг байгаа. Өөрөө «хурмаста» гэһэн үгэ хадаа перси хэлэнһээ монгол хэлэндэ абтаһан үгэ гээд Доржи Банзаров бэшэнэ.

4. ЭТҮГЭН—«ГАЗАРАЙ ЭХЭНЭР БУРХАН». Энэ үгэ хадаа эртэ урда сагай монгол изагууртанай хуушан үгэ, мүнөөнэй монгол угсаатанай хэлэндэ юрэдөө мүр сараагаа ёһоор үлөөгөөгүй гэмээр. Тиибэшье, Доржи Банзаров энэ үгэ тайлбарилхадаа, иигэжэ бэшэнэ: «Энэ үгэ хадаа «итога гү, али итугэн, этүгэн гү, али этүгэ» гэһэн үни сагай үгэһөө гарбалтай, удхаараа энэ үгэ хадаа газар дайдын бурхан гээшэ гээд, монголшууд шүтэдэг байгаа. Газар дэлхэй хадаа монголшуудай гол шүтэдэг бурхадай нэгэниинь байһан хадань газар дэлхэйдээ һү сагаа, аягын дээжэ сайгаа үргэжэ шүтэдэг байгаа. Газарай баян үрэжэлыень һайжаруулха дэмбэрэлтэй, иимэ удхатай байһан дээрэһээнь, монголшууд газар дайдадаа мүргэдэг байгаа. «Этүгэн» гэжэ эхэнэр бурхан хүнэй ажамидаралда баялигые, зол жаргал асардаг тула дань, тэрэниие алтан дэлхэй гэжэ монголшууд нэрлэдэг байгаа гээд Доржи Банзаров шэнжэлэлгэ соогоо тэмдэглэнэ.

5. УТ — «ГАЛАЙ БУРХАН». Энэ үгэ хадаа «ут гү, али от, уд гү, али од» гэһэн түүрэг үгэһөө гараа гээд Доржи Банзаров тайлбарилна. Энэ үгын һуури монгол угсаатанай хэлэндэ мүнөө үедэ үгы байбашье, энээнһээ үндэһэтэй олон үгэнүүдые бии болгоо.

Жэшээлхэдэ, утаха, утаан, утаари, удаган, одигон, удага эрбээхэй (гал түүдэгэй хажуугаар ниидэдэг эрбээхэй), одхон хүбүүн (абынгаа гэрэй гуламтын эзэн болохо һууха хүбүүн) гэхэ мэтэ үгэнүүд ут гү, али от, уд гү, али од гэһэн һууриһаа гараа.

6. МОНГОЛ. Энэ үгэ хадаа мон гол гэһэн хоёр үгэнүүдһээ бүридөө гэжэ Доржи Банзаров тайлбарилна. Урда Монголдохи Шара голой хойто эрьедэ, Ордос Монголой газар дайдада «Мон» гэжэ нэрэтэй хада оршодог, тэрэ голдо ажаһууһан манай угсаатанай зон хадаа Мон голой арад гэхын хажуугаар «монгол» гэжэ нэрэшэһэн түүхэтэй.

Доржи Банзаровай «монгол» үгын тайлбарилгые XVIII зуунай жэлдэ ажаһууһан Монголой мэдээжэ түүхэшэ эрдэмтэ Ванчинбалын Инжинаш өөрынгөө «Хүхэ судар» гэжэ гурбан ботитой монгол угсаатанай түүхэ соо зүб гэһэн гэршэлгэ үгэнэ: «Мон гэжэ хадатай гол үнэхөөрөө Урда Монголдо бии юм, тэрэ гол Онон мүрэнэй эхиниинь байгаа».

7. ЧИНГИС. Доржи Банзаров «Чингис» гэжэ нэрые хоёр дахин ондо ондоогоор тайлбарилһан юм. Тэрэ хадаа «Тэнгэри («Небо»)» гэһэн шэнжэлэлгэ соогоо бэшэхэдээ, Чингис өөрыгөө тэнгэриин хүбүүмби гэжэ нэрлээд, Хурмастые һажаахые оролдоо, Жэшээнь, Хурмаста өөрынгөө мэдэлдэ юһэн үрлэгүүдтэй байгаа, баһа юһэн азаргын һүүл уяатай, юһэн үрлэгэй зураг барлаатай байһан гэхэ. Хурмастын юһэн үрлэгүүдэй эгээл сэсэн мэргэн хубилгааниинь Хажир Чингис тэнгэри нэрэтэй байгаа. Энэ нэрэ Темучин (Чингисэй өөрынь ёһото нэрэ) өөртөө нэрэ болгон абаа гэжэ Доржи Банзаров бэшэнэ.

Банзаровай энэ тайлбарилгыень академик В. В. Бартольд өөрынгөө зохёолнууд соо зүб гэжэ дэмжэһэн байна. Доржи Банзаровай хоёрдохи тайлбарилгань нимэ: хиун-ну гэжэ хитад угсаатанай Чен-ю хаанай (баһа удхаараа тэнгэриин хүбүүн) Чингис гэжэ нэрые Темучин өөртөө нэрэ болгожо абаа гээд бэшэһэн юм. Энэнь хадаа буруу тайлбарилга гээшэ ха гэжэ эрдэмтэд тухайлдаг.

8. ЭРГЭНЭ ХОН. «Эргэнэ» гэжэ үгэ эрги гэһэн үгэһөө гараа гэжэ Доржи Банзаров тухайлаад, удхыень тайлбарилхадаа, эрьедэ адлирхуу сабшама эгсэ гэһэн үгэ гэнэ. «Хон» гэһэн үгэһөө хон-хор, хонгил, хон-дага (аяга) г. м. шэнэ үгэнүүд бии болоо. Тиимэһээ, эргэнэ-хон гэжэ үгэ монголоор (хонхор, хоёр хажуугаараа эгсэ эрьетэй хүнды, эгсэ хадануудаар хүреэлэгдэһэн нуга» гэһэн удхатай, эртэ урданай монголшуудай домог энээн гухай иигэжэ тайлбарилдаг байна гэжэ Банзаров бэшэнэ.

9. ОЙРАД (ОЙ—АРАД). «Ойрадууд, уйгүүрнүүд тухай» гэһэн зохёол соогоо Доржи Банзаров «ойрад», «уйгур» арадуудай нэрэнүүдтэ дэлгэрэнгы тайлбари үгэһэн байха юм. Тэрэ бэшэхэдээ: «ойрад» гэжэ үгэ ойро гэһэн үгэһөө гараа бэшэ, харин ой-арад гэһэн үгэһөө гараа ёһотой, Юундэб гэхэдэ, Чингис хаанай урда тээ Баргажан — Түхэмдэ ажаһууһан ойрадууд ойн арадуудта хабаатай байһан. Түүхэһээ баримталан хэлэхэдэ, тэдэнэр Урда Сибириин ой соогуур ажаһуугаа, Чингис хаанай байһан үе сагһаа бүри урид тэдэ өөһэдтөө ойрад (ой арад) гэһэн нэрэ үгэжэ болоо».

10. УЙГУР (ОЙ-ГУР). «Уйгур» гэһэн үгэ хадаа түүрэг хэлэнэй изагууртай, энэ үгые монгол хэлэндэ оршуулхада, «ой арад» гэһэн удхатай гэнэ, Саашань хэлэхэдээ, энэ үгэнүүд хадаа Рашид-ад-динэй баталан тодорхойлһон «ойн иргэн» гү, али түүрэгүүдэй нэрлэн хэлэдэг «агачери (ойн арад) гэһэн үгэнүүдтэй эдлирхуу гээд Банзаров тобшолно.

11. ЯКУТ (ДЗАХАД, ЯХАД, САХА). «Якут» гэжэ үгэ хадаа олоной тоогой «д» залгалтатай монгол гарбалтай үгэ гэжэ Доржи Банзаров намда хэлээ һэн гээд, Бетлинг өөрынгөө «Яхад-немец словарь» соо бэшэнэ, Энэ үгын бүридэлые хараад үзэхэдэ, энэмнай нээрээшье монгол изагууртай үгэ байна.

Яхадуудые монгол угсаатан анха түрүүн дзахын улас гэжэ нэрлэжэ болоо. Үнэхөөрөөшье, яхад, нэгэдэхеэр, монгол угсаатанай хойто захада ажаһуудаг улад, хоёрдохёор, Ази түбиин зүүн хойто захада ажаһууна. Энээнһээ үндэһэлэн яхадые монгол угсаатан «дзахад» гэһэн нэрэ үгэһэн байжа болоо ха. Бүгэдэ найрамдаха монгол уласта «дзахачин» гэһэн арад бии, тэдэнэр мүн лэ Монголой баруун урда захада ажаһуудаг байна.

Халха монгол болон хори буряадай хэлэнүүдтэ дайралдадаг «ж», «з» гэһэн абяанuудай орондо Байгалай баруун талын буряадууд «е» гэһэн абяагаар үгэнүүдтээ хэрэглэдэг. Жэшээлхэдэ: жаргал — яргал, зургаан — ёргоон г. м.

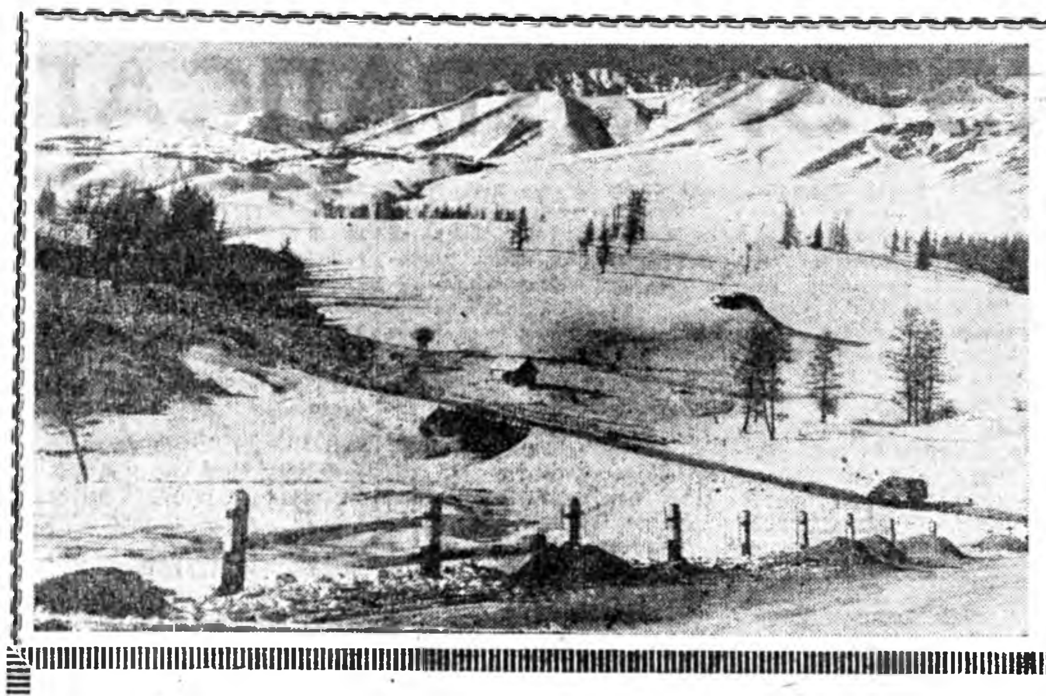
Монгол угсаатанай хэлэнүүдэй абянуудай һэлгэсэлнүүдэй гуримай ёһоор «дзахад» гэһэн нэрэ нэн түрүүн Байгалай баруун талын буряадай хэлэндэ «яхад» болоод, мүнөө буряад литературна хэлэндэ энэ үгэ нимэ үгүүлбэреэр халан абтагдаа.

Ородуудтай анха түрүүн уулзаһан буряадуудынь Байгалай баруун талын буряадууд байжа, тэдэнэй хэлэнһээ ородууд «яхад» гэһэн үгые «якут» болгон хэлэндээ оруулһан байна.

Татар хэлэндэ үгүүлэгдэдэг «сол» (харгы, зам) гэһэн үгэ яхад хэлэндэ тэрэ удхаараа «сол» (харгы, зам) гээд үгүүлэгдэнэ. Энэ хоёр абяанай һэлгэсэлгын гуримай ёһоор «яхад» гэһэн үгэ яхад хэлэндэ «саха» болоо, харин олоной тоогой залгалтаород хэлэндэ үлдэбэшье, яхад хэлэн тэрэниинь халан абажа шадаагүй.

Доржи Банзаровай элитэ ехэ зохёолнуудые бэшэһыень, Зүүн зүгэй арадуудай эрдэм шэнжэлгэдэ, жэшээнь, монгол арадуудай түүхэ, философи, этнографи, фольклор болон хэлэ бэшэг шудалалгада ехэ хубитаяа оруулһыень совет эрдэмтэд онсо тэмдэглэнэ.

У-Ж. ДОНДУКОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

ХАДАТА АЛТАЙ.

Үзэсхэлэн гоё байгаалита нютаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүхн хадалиг хизаарые дабан гарадаг Чуйска тракт.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН-ТЕЛЕГРАФ-РАДИО

ГАВАНА

АХА ДҮҮ ЁҺОНОЙ ХАРИЛСАА ХОЛБООН

ТАСС

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Революционно правительствын Премьер-Министр Ф. Кастрын 1972 оной декабрь һарада Москвада гар табиһан, Совет-кубын харилсаа хүгжөөхэ тухай хэлсээн бодото дээрээ амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна.

Гар табигдаһан документнүүдэй үндэһөөр, СССР-эй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар Никарада, Моада хүдэлжэ байһан никелиин хоёр завод һэльбэгдэн заһагдажа, Пунта-Гордодо шэнэ, эгээл ехэ предприяти баригдажа эхилбэ. Энээнэй ашаар мүнөөнэйхиһөө 30 000 тонноор ехэ үнэтэ металл республика дотор жэл бүри абтадаг болохо.

Советскэ Союзай туһаламжа, дэмжэлгээр Кубын промышленностиин гол һалбариин — саахарай заводууд һэльбэгдэн заһагдажа байна. Советскэ Союзай, Кубын мэргэжэлтэдэй хамтаараn зохёоһон, саахарай тростник хуряадаг комбайн СССР-һээ Кубада эльгээгдэнэ.

Элшэ хүсэнэй талаар хоёр ороной харилсаан амжалтатайгаар хүгжэнэ. Совет, Кубын мэргэжэлтэд Сүлөөтэ олтироггохи хоёр ехэ ТЭС-эй хүсэ үргэдхэжэ байнхай. Тиин Куба элшэ хүсөөр хүсэд хангагдаха юм.

Совет-кубын харилсаае Кубын арад, тэдэнэрэй хүтэлбэрилэгшэд үндэрөөр сэгнэнэ.

НЬЮ-ЙОРК

Компартиин ЦК-гай байшангай дэргэдэ тэһэрэлгэ болобо

ТАСС

США-гай Компартиин Центральна Комитедэй байшангай дэргэдэ бомбо тэһэлэгдэжэ, байшанда ехэ хохидол ушаруулаа. Зол болоходоо, нэгэшье хүн гэмтээгүй. Бомбо тэһэлэлгэ — «мэдэгдээгүй һүйдхэлшэдэй харата хэрэг» мүн гэжэ мэдүүлээд лэ, гэмтэдые бэдэрэн олохын тула шухала хэмжээ полициинхид абаагүй.

БОНН

Нюуса хөөрэлдөөнүүд

ТАСС

Христианско - демократическа союзай, шэнэ түхэлэй нацис национал-демократическа партиин гол политигуудай хоорондо нюуса хөөрэлдөөнүүд декабриин һүүл багта Франкфурт-на-Майне (ФРГ) хотодо болоһон байгаа гэжэ элирбэ. Коммунистнуудай, социал-демократуудай, профсоюзуудай ба демократическа бусад эмхинүүдэй гэшүүдэй хара список табиха тухай хөөрэлдөөн энэ уулзалгын үедэ болоо ха. Германиин Компартиие хорихын тула шухала бүхы юумэ хэхыень ХДС-эй түлөөлэгшэд шэнэ түхэлэй нацис удамаршадые уряалһан байна.

ФРГ-гэй демократическа хүсэнүүдтэ эсэргүү шэнэ харата ябуулга хархис хүсэнүүд үүдхэжэ байна гээд «Унзере цайт» газетэ тэмдэглэнэ.

ВАРШАВА

„Советскэ Союз урина"

ТАСС

«Советскэ Союз урина» гэһэн нэрэтэй аяншалгын плакадуудай выставкэ Варшавадахи Уласхоорондын хэблэлэй ба номой клубта нээгдэбэ. «Интурист» гэдэг бүхэсоюзна акционерна бүлгэм энэ выставкые эмхидхээ. СССР-эй, Польшын хүн зон хоорондоо айлшалалсана. Нёдондо жэл Польшын 50 мянга гаран хүн Советскэ Союз соогуур аяншалһан байгаа. Мүн лэ эды шэнээн совет хүнүүд Польшо ошоод ерээ.

ТОКИО

К. Танака Зүүн-Урда Ази ошобо

ТАСС

Японой премьер-министр К. Танака Зүүн-Урда Азиин оронуудаар арбан үдэрэй турша соо ябахаяа январиин 7-до эндэһээ мордобо. Филиппинэ, Таиланд, Сингапур, Малайзи ба Индонезидэ хүрэжэ, хөөрэлдөөнүүдые хэхэ юм ха.

Луис КОРВАЛАНИИЕ СҮЛӨӨЛХЭ!

Луис Корвалание сүлөөлхэ, Чилиин патриодуудые, демократуудые зэрлиг бүдүүлигээр хашалта харшалалгаяа, хардалга мүрдэлгэнүүдээ болюулха эрилтэтэй ниитын ажал ябуулагшадай, олониитын элдэб эмхинүүдэй бэшэгүүд, телеграмманууд, тогтоолнууд дэлхэйн бүхы заха булангуудһаа орожо үргэлжэлһээр.

Л. Корвалантай хамта Чилиин политическэ ба ниитын элитэ мэдээжэ олон ажал ябуулагшадай тамалан хаагдажа байһан Магелланай хоолойдохи «үхэлэй олтирог» гэгдэдэг Досондохи түйлай гутамшаг муухай байдал тухай эрхэ сүлөөдэ, демократида дуратай бүхы хүнүүд эдэ үдэрнүүдтэ зэбүүрхэн буруушаажа байна. Олон тоото концлагерьнуудые бии болгоод, үдэр хоногуудай үнгэрхэ тума улам олон хүниие хашажа, харшалжа байһыень эдэнэр шоо үзэнэ, шобто харана.

Сэрэгэй хунтын шэнэ шэнэ гэмтэ ябуулганууд тухай мэдээсэлнүүд Чилиһээ орожо үргэлжэлһөөр. Хэдэн үдэрэй турша соо Чилиин сэрэгэй трибунал ороной хойто захадахи «Писагуа» гэжэ концлагерьта хаагдажа байһан 12 эхэнэрые элдэб болзороор түрмэдэ хааба, сүлэлгэдэ ябуулба. Зүүнэй узэлтэй партинуудта, эмхинүүдтэ хабаатай байгаат гэжэ эдэниие гэмнээ.

Гитлерэй үе сагайхидал адли зэрлиг муухай гэмтэ ябуулганууд Чилидэ хэгдэжэ байна гээд Чилиин ажалшадай нэгэдэмэл профцентрэй (КУТ) мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ. Сэрэгэй хунтын алууршадай харата ябуулгануудһаа уламжалан, Чилиин хэдэн мянгаад патриодууд хосорон һалаа гээд тэрэ документ дотор хэлэгдэнэ. Чилиин арадуудай дэбжэлтын, жаргалта байдалай, эрхэ сүлөөгэй түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэһэндээ эдэнэр «гэмтэй» бшуу.

Һаяхан Латинн Америкын ажалшадай профцентр Чилидэхи харата муухай ябуулгануудые эрид буруушаагаа. Чилиин хэдэн мянгаад патриодуудта эсэргүүгээр сэрэгэй хунтын үүдхэһэн шуһата муухай хашалта, харшалалгануудые болюулха эрилтэ тэрэ табиба.

И. ОРЛОВ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

БОНН

Гүжэрдэхэ хараа бодолтойгоор

ТАСС

Советскэ Союзда харша Солженицынэй ээлжээтэ номой баруун оронуудта хэблэгдэн гараһан тухай шэнжэлэлнүүдые «Унзере цайт» газетэ тунхаглаба. Энээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ:

Социалис Эсэгэ орон тухайдаа хороор хошхорогшо Солженицын Советскэ Союзда, коммунизмда харша ябуулгануудые хэдэг баруун оронуудта хүндэтэй байна. Юундэ? Энэрхы бодолтон, христианин гээшэб гэжэ өөрыгөө тоолодог. Гэхэ зуура, тэрэнэй ябуулгань тад ондоо юумэн тухай элирхэйлэн гэршэлнэ. Урда Африкадахи үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг, газаашалдаг захиргаание магтан бэшэнэ. Американ ээрхэг түримхэйшүүлэй Вьетнамда зэрлиг муухай дай хэжэ байха үедэнь Солженицын Вьетнамай патриодууд тушаа хардалга гүрдэлгэ хээ һэн. Шахардуу байдал һулаpуулгые буруушаадаг Сахаровтай хамта баруун оронуудта, нэн түрүүн США-да хандажа, шахардуу байдал һуларуулгада тойбо татахысень уряалһан юм.

Пабло Нерудын наһа бараһан тушаа, номуудайнь галдуулһан тушаа, Чилидэ боложо байгаа харата муухай ябуулганууд тушаа «үнэн юумые үнэн руунь» бэшэдэг энэ уран зохёолшын буруушаалай нэгэшье үгэ аманһаа унагаагаагүй байһаниинь гайхалтай. Тингэхын орондо өөрынгөө ороние хардана гүрдэнэ. Энэнь Советскэ Союзай эб найрамдалта политикын, шахардуу байдал һуларуулха политикын амжалта таһалдуулхые хүсэгшэдтэ ехэ туһа хүргэнэ. Гэбэшье энэ һэдэлгэнь урагшагүйдэхэ гэжэ бата найдамтайгаар хэлэхэдэ болохо.

Хитадтахи байдал тухай гадаадын хэблэл бэшэнэ

Хитадай армиин тушаалтадые һаядаа һэлгүүлэн томилжо байһыень гадаадын хэблэл үргэнөөр шэнжэлнэ. Хитадта политическэ гол шухала, илангаяа сэрэгэй бүхы хэмжээ ябуулгануудай тон нюусаар үнгэргэгдэдэг байһые политическэ шэнжэлэгшэд элирхэйлнэ. Армиин тушаалтадые һэлгүүлэн томилһон энэ ушарай политическэ уг шалтагаануудтай байһыень, Пекинэй хүтэлбэрилэгшэдэй дунда тэмсэлэй боложо байһыень онсолон тэмдэглэнэ.

Энээнтэй дашарамдуулан, Лондоной «Таймс» газетэ иигэжэ бэшэнэ: Хитадай армиин тушаалтадые һэлгүүлэн томилолго сэрэгэй талаар шухала болоһон дээрэһээнь бэшэ, харин тэндэхи политическэ байдалай шахардуу шанга байһантай холбоотой.

Ассошиэйтед Пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, 1969 онһоо хойшо үзэгдөөдүүлдаагүй ехэ хэмжээтэй энэ һэлгэлтэ Мао Цзэ-дунай, тэрэнэй тала баригшадай, мүн КПК-гай ЦК-гай сэрэгэй соведэй түрүүлэгшын орлогшо Е. Цзянь-иниин үсхэлээр хэгдэһэн байна. (ТАСС).

АНГЛИ. «Гэр байрын барилгада мүнгэ һомололго» тухай торнин засагаархидай хуулида эсэргүү ажалшадай тэмсэл үдэр ерэхэ бүри шангадаһаар. Энэ хуулиин ёһоор гэр байрын түлбэри дээшэлжэ, муниципальна гэр байра барилга эрид үсөөрхэ байна. Тинхэдэ орон дотор гэр байрын дутагдал бүри ехэ болохо. Гэхэтэй хамта, мүнөөшье эндэ 100 мянган хүн гэр байрагүй, хэдэн миллион хүнэй байра муудашанхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: муниципалитедэй гэрнүүд соо байрагүй хүнүүдые оруулхагүй гэһэн городой засагаархидай арсалтые буруушааһан Лондоной ажалшад.

ТАСС-ай фотохронико.

УНШАГТЫ, һонирхохол байhат

БОЛГАРИИН ҮНДЭР НАҺАТАН

БОЛГАРИИН Родоп хадануудтахи Смолянска округ үндэр наһатанаараа мэдээжэ болонхой. Хадын тунгалаг агаар, урин дулаахан уларил, үдэр бүри шахуу наратай сэлмэг байдаг ушар — эдэ бүгэдэ хүнэй бэедэ һайнаар нүлөөлжэ, наһыень утадхадаг юм. 100 наһатай зуу гаран хүн мүнөө эндэ ажаһууна.

Үндэр наһанай, элүүр энхын заншалта арбан үдэр — үндэр наһатан тухай ехэ анхарал оролдолго хандуулдаг байһанай гэршэ болоно. Заншалта арбан үдэр һаяхан үнгэрэгдэжэ, уулзалганууд, суглаанууд, элүүрые хамгаалгын үдэшэ, медицинскэ хангалга хүгжөөхэ талаар ороной амжаһан түйлалтанууд тухай хөөрэһэн выставкэнүүд эмхидхэгдээ.

ЭДИРШҮҮЛЭЙ УРАН БЭЛИГ

БУХАРЕСТ. 1973 ондо дэлхэйн элдэб оронуудаар болоһон уласхоорондын олон конкурснуудта социалис Румыниин искусствын эдир хабаадаһан байна. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ пионернүүдэй эмхиин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ Советскэ Союзда эмхидхэгдэһэн хүүгэдэй уласхоорондын «Зоркий—Дружба-50» гэжэ гэрэл зурагуудай конкурс тэдэнэй эгээл ехэнь байгаа. Брэилын, Решицын, ороной бусад хотонуудай пионернүүдэй байшангуудай фотокружогууд тэрээндэ хабаадаа.

Бразилиин Порту-Алегридэ (Риу-Гранду-Сул) болоһон, хүүгэдэй зурагуудай конкурсдо Румыниин эдир зурааша ехэ амжалта туйлаба. Дэлхэйн 25 оронһоо 1500 зураг эндэ табигдаһан байна. Румыниин пионернүүд болон һурагшадай 56 зураг бултадаа жюриин хүндэлэлэй дипломуудаар шагнагдаа.

Румыниин Социалис Республикын эдир уран бэлигтэнэй эгээл эрхим зурагууд ГДР-эй ниислэл хотодохи залуушуул болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн фестивальда табигдажа харуулагдаһан байна.

150 «АЛТАН ТҮРЭ»

«АЛТАН ТҮРЭЕЭ» һайндэрлэхын тула 150 бүлэ Англиин Фолькстон хотодо суглараба. Эдэнэр урданай фаэтонуудаа (бүрхээтэй тэргэ) ерээ. Хуушанай, оонгдо мэдээжэ хүгжэм дуунуудые оркестрнүүд наадаа. Мүн Чарли Чаплинай хабаадалгатайгаар 1923 ондо буулгагдаһан, дуу гарадаггүй фильм харуулагдаба. 93-тай пианист энэ һайндэртэ хабаадаа.

Юрэдөө, бүхы юумэн 50 жэлэй урда тээхидэл тон адли байба!

7 МЯНГАН ЖЭЛЭЙ УРДА ТЭЭ ЗУРАГДАҺАН...

Археологууд Армениин Гегамска хадануудһаа өөрсэ шухаг зурагуудые олоһон байна. Хабсагайдахи зуу шахуу зураг 3-һаа 7 мянга хүрэтэр жэлэй урда тээ зурагдаһан байгаа ха гэжэ элирүүлэгдээ.

Эртэ урдын искусствын эдэ зурагууд уран мэргэнээр бүтээгдэнхэй. Шажан мүргэлэй һайндэрнүүдые, хатар наада, амитадые, ургамалнуудые зураглан харуулна.

Түүхын эрдэмэй доктор А. Мартиросянай һанамжын ёһоор, эндэхи хүн зон адууһа малаа бэлшээхээ зунай сагта иишэ гадагаг байгаа ха. Эндэ бурхануудта һүгэдэн мүргэдэг, тайлга хэдэг байһан болоолтой. Эдэ зурагуудые археологууд, этнографууд мүнөө наринаар шэнжэлжэ байна.

НАБТАРХАН ХҮНҮҮДЭЙ СЪЕЗД

НАБТАРХАН хүнүүдэй... съезд Мюнхен шадар болоод, тараба. 1,20 метрһээ 1,40 метр хүрэтэр үндэр бэетэй 100 мянга шахуу хүн мүнөө Баруун Германида байдаг. Набтархан хүнүүдһээ татагдадаг алба налог бага болгохо, бага размерэй хубсаһа, гутал элбэг хүрэхөөр худалдаанда гаргаха гүйлтатайгаар съезд федеральна захиргаанда хандаһан байна.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Хонин ажалай халуун хаһа» — түрүү бэшэг. «Угтамжын түсэбүүд гээшэ нөөсэ арга боломжонуудай түлхюур» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда: Хорнин районно партийна конференци дээрэһээ. «Агитатор» — Р. Балдановай статья. В. Невскиин статья.

Гурбадахи хуудаһанда: «Эндэ түүхэтэй уулзахат» — Т. Базароной статья. АПН-эй материалнууд. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Спорт. Элдэб һонинууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

14.35 — Һүүлэй һонин. 14.45 — Һурагшадай амаралтын үдэрнүүдэй үедэ. «Забһарлалгын урда тээ 0:1» — Польшын телевизионно уран һайханай фильм. 6-дахи сери — «Горечь победы». 15.15 — **Үнгэтэ телевидени.** «Лэсси» — США-гай телевидениин уран һайханай фильм. 6-дахи сери — «Восьмая жизнь Генриха IV». 15.45 — «Ёлкын һайндэр» — шэнэ жэлдэ зориулагдаһан зугаа наадан. 16.45 — **Үнгэтэ телевидени.** «Хани нүхэдэй уулзалга» — телевизионно хүгжэмтэ фильм. 17.45 — «Үнгэрэгшэ жэлнүүдэй кинолентэнүүд». «Хуулиин ёһоор» — уран һайханай фильм. 18.50 — 19.00 — Забһарлалга. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

Улаан-Үдэ харуулна:

19.30 — «Элүүр энхэ байдал» — телевизионно журнал. 20.00 — Телевизионно һонин. 20.20 — «Хүдөөгэйхидтэ — түрүү дүршэл» гэһэн дамжуулга (буряадаар). 20.40 — «Экран» — телевизионно суглуулбари.

«Орбита» харуулна:

21.30 — **Үнгэтэ телевидени.** «Манай адрес — Советскэ Союз» — концертнэ программа. 22.30 — «Тюмениин областиин угтамжын түсэб». КПСС-эй Тюмениин обкомой нэгэдэхи секретарь. Г. П. Богомяко дамжуулгада хабаадалсаха. 23.20—23.30 — Забһарлалга. 23.30 — Уянгата дуунуудай концерт. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

19.30 — Киноконцерт. 20.20 — «Семнадцать мгновений весны» — телевизионно уран һайханай фильм (10-дахи сери).

 Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-00315. Заказ № 00444